

Pre Pedagogickú fakultu Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre preložila ELFI, s.r.o. podľa originálnej verzie dokumentu Európskej únie z roku 2013 **“EU Guidelines on Dual Careers of Athletes”** (ISBN 978-92-79-31162-8; doi: 10.2766/52683).

This brochure is a Slovak translation of the original EU document **“EU Guidelines on Dual Careers of Athletes”**. The European Commission is not to be held responsible for any inadvertence with the original text. The brochure is an output of the project Regional Center for Dual Career Policy and Advocacy – DC4AC, funded by the Erasmus+ Programme of the European Union.

Táto brožúra je slovenským prekladom originálneho dokumentu Európskej únie **“EU Guidelines on Dual Careers of Athletes”**. Európska únia nie je zodpovedná za akékoľvek neúmyselné omyly spojené s prekladom originálneho textu. Brožúra je výstupom projektu Regional Center for Dual Career Policy and Advocacy – DC4AC financovaného programom Erasmus+ Európskej únie.

Usmernenie EÚ pre implementáciu dvojitej kariéry športovcov

Odporúčané strategické kroky na podporu dvojitej kariéry vrcholových športovcov

**Schválené Expertnou skupinou EÚ „Vzdelávanie a tréning v športe“ na
stretnutí v Poznani dňa 28. septembra 2012**

Obsah

1 Úvod	5
1.1 Úvod	5
1.2 Účel usmernenia EU pre dvojité kariéry	5
1.3 Výzvy vo vzťahu k dvojitým kariéram	6
1.4 Pridaná hodnota usmernenia EÚ	7
1.5 Časový prehľad kariéry športovca	8
1.6 Benefity dvojitej kariéry	9
2 Oblasti politiky	10
2.1 Potreba medziodvetvového a medziministerského prístupu na národnej úrovni.....	10
2.2 Šport	11
2.2.1 Športové organizácie	12
2.2.2 Športové akadémie a tréningové strediská vrcholového športu	13
2.2.3 Tréneri a ostatní členovia realizačných tímov	15
2.2.4 Podporné služby.....	16
2.3 Edukácia.....	19
2.3.1 Školské vzdelávanie	19
2.3.2 Odborné vzdelávanie a školenie	21
2.3.3 Vysokoškolské vzdelávanie	23
2.3.4 Dištančné vzdelávanie	24
2.4 Zamestnanie	25
2.4.1 Kombinácia práce a športu.....	25
2.4.2 Prechod ku kariére po skončení športovej kariéry.....	27
2.4.3. Sociálny dialóg.....	28
2.5 Zdravie	30
2.5.1 Psychologická pomoc	30
2.5.2. Zdravotnícka podpora	30
2.5.3 Programy prevencie.....	31
2.6 Finančné stimuly pre športovcov	32
2.6.1 Štipendiá.....	32
2.6.2 Iná finančná pomoc	33
2.6.3 Sociálne zabezpečenie, ochrana zdravia a plány na odchod zo športu	34

3 Európska dimenzia dvojitej kariéry v športe	36
3.1 Tréning a štúdium v zahraničí.....	36
3.2 Vytvorenie kurikula na úrovni EÚ	37
3.3 Rámec kvality.....	37
4 Disseminácia, monitoring a evaluácia.....	40
4.1 Verejné povedomie	40
4.2 Siete dvojitých kariér	40
4.3 Výskum, monitoring a evaluácia	41

1 Úvod

1.1 Úvod

Športovci často musia čeliť výzvam ako skombinovať svoju športovú kariéru so vzdelávaním a prácou. Cieľ uspieť na najvyššej úrovni v športe vyžaduje intenzívny tréning a súťaženie doma i v zahraničí, čo môže byť obťažné z hľadiska vyrovnania sa s problémami a obmedzeniami edukačného systému a pracovného trhu. Ak sa chcú športovci vyhnúť situácii, kde talentovaní¹ a vrcholoví² športovci sú nútení zvoliť si medzi vzdelávaním a športom alebo prácou a športom, musia prejsť vysokú úroveň motivácie, angažovanosti, odolnosti i zodpovednosti. Takýto program „dvojitej kariéry“ musí byť prospešný pre športovú kariéru športovca, umožniť mu vzdelávať sa alebo pracovať, podporiť získanie nového povolania po ukončení športovej kariéry, a ochraňovať a zabezpečovať jeho postavenie.

Programy dvojitej kariéry sú pomerne novými výzvami v členských krajinách EÚ a v športe. V členských krajinách, kde boli už takéto opatrenia realizované po určitý čas, niekedy nemali zakotvené pevné dohovory medzi systémom športu a buď vzdelávacím sektorom alebo pracovným trhom. Taktiež chýbal právny rámec alebo udržateľná vládna politika. Poradenstvo by mohlo byť nápomocné pri rozvinutí a zlepšení podmienok potrebných pre udržateľnosť programov dvojitej kariéry šitých na mieru pre talentovaných a vrcholových športovcov v celej Európe, buď v pozícii študenta-športovca alebo zamestnanca-športovca.

1.2 Účel usmernenia EU pre dvojité kariéry

Toto **Usmernenie** je primárne adresované tvorcom politiky v členských štátoch EÚ ako inšpirácia pre formulovanie a prijatie akčných národných usmernení pre dvojitú kariéru športovcov. Usilujú sa apelovať na vlády, orgány riadiace šport, vzdelávacie inštitúcie a zamestnávateľov, aby vytvorili vhodné prostredie pre dvojitú kariéru športovcov, vrátane vhodného právneho a finančného rámca a individuálneho prístupu rešpektujúceho rozdiely medzi jednotlivými športmi. Toto Usmernenie nebolo vytvorené ako záväzný nástroj a rešpektujú diverzitu kompetencií a tradícií v členských štátoch EÚ v rôznych oblastiach politiky.

Usmernenie by malo prispievať k výmene a rozširovaniu dobrej praxe a učebných skúseností na tomto poli. Ďalej Usmernenie navrhuje rámec možných opatrení na medzinárodnej úrovni a vyzývajú EÚ na iniciovanie dodatočných krokov kvôli vysokej mobilite športovcov a špecifickým potrebám v niektorých športoch a v malých členských štátoch EÚ a pre umožnenie rozšírenia programov dvojitej kariéry do zahraničia. Podpora dvojitých kariér športovcov sa zhoduje s viacerými cieľmi Európskej stratégie 2020 (prevencia skorého ukončenia vzdelávania, vyšší počet vysokoškolsky vzdelaných ľudí, vyššia zamestnateľnosť) a robí politiku v športe účinnejšou tým, že udrží viac talentovaných a vrcholových športovcov v systéme športu.

¹ Talentovaný športovec je športovec uznaný športovou organizáciou ako športovec, ktorý má potenciál rozvinúť kariéru vrcholového športovca.

² Vrcholový športovec je športovec, ktorý má profesionálnu zmluvu so športovým zamestnávateľom alebo športovou organizáciou, alebo má uznaný status športovou organizáciou ako vrcholový športovec.

1.3 Výzvy vo vzťahu k dvojitém kariéram

Úspešnosť programov dvojitej kariéry často závisí od dobrej vôle osôb v kľúčových pozíciách organizácie alebo inštitúcie, ale v skutočnosti je potrebný systémový prístup na základe všeobecných a udržateľných finančných a právnych opatrení. Stúpajúci trend pravidelného tréningu a/alebo súťaženía v zahraničí robí sklbenie so športom ešte zložitejším. Organizácia individualizovaných ciest vo vzdelávaní alebo dištančnom vzdelávaní je namáhavá a na trhu práce je „dovolenka“ navyše skutočným problémom. Uvádza sa, že športovci sú v znevýhodnenej pozícii v porovnaní s ostatnými pracujúcimi na trhu práce. Podniky môžu považovať za obťažné adaptovať sa na meniace sa pracovné potreby, ktoré športovci majú v rozličných štádiách ich kariéry. Vlády, rôzne organizácie a športovci upriamili pozornosť na tieto výzvy ako aj na otázky kvality vzdelávania a podporných služieb pre mladých ľudí vykonávajúcich vrcholový šport v Európe. Medzi hlavné výzvy patria:

- Zabezpečenie rozvoja mladých športovcov, obzvlášť detí v etape počiatočnej športovej špecializácie, mladých ľudí v odbornom vzdelávaní ako aj zdravotne oslabených osôb;
- Zaisťovanie rovnováhy medzi športovým tréningom a vzdelávaním, a v neskoršom štádiu života rovnováhy medzi športovým tréningom a zamestnaním;
- Ukončenie športovej kariéry športovcov vrátane tých, ktorí opúšťajú systém športu skôr, ako plánovali.

Vo viacerých členských krajinách EÚ existuje veľký počet špecifikácií a usmernení týkajúcich sa talentovaných a vrcholových športovcov, ale väčšina z nich je iba fragmentovaná alebo sa zameriava iba na niektoré aspekty. Niektoré členské štáty EÚ stanovili právne predpisy vrátane špecifikácií týkajúcich sa potrebných požiadaviek na prevádzkovanie tréningových stredísk. Trvanie športového tréningu (najmä v športoch so včasnou špecializáciou) je limitované zákonmi vo vzdelávaní alebo práci alebo dohodami o kolektívnom vyjednávaní v prípade profesionálnych športovcov alebo na báze oficiálnych smerníc vydaných štátom a/alebo športovým hnutím.

Príklady dobrej praxe

Vo Francúzsku musí každé regionálne tréningové stredisko podpísať všeobecnú zmluvu s edukačným zariadením, v ktorom môžu športovci získať akademické vzdelanie. Cieľom tejto dohody je umožniť zladenie časového plánu s tréningom ako aj osobné plánovanie skúšok počas súťažného obdobia a poskytnutie tútorstva.

Vo futbale Licenčný systém klubov UEFA požiadal kluby, aby zabezpečili, aby každý hráč, ktorý je súčasťou mládežníckeho rozvojového programu, mal možnosť navštevovať povinnú školskú dochádzku v súlade s národným zákonom a aby mu klub nebránil v pokračovaní v mimo-futbalovom vzdelávaní (doplnkové vzdelávanie v škole alebo profesii).³

³ Presnejšie povedané, licenčný systém UEFA sa obracia iba na profesionálne kluby, ktoré vstupujú do európskych súťaží, ale národné federácie dodržiavajú európsky príklad a zahŕňajú podobné požiadavky do svojich národných licenčných systémov.

1.4 Pridaná hodnota usmernenia EÚ

V poslednom období mimovládni i vládni partneri v športe a vzdelávaní požadovali, aby sa špeciálna pozornosť venovala týmto výzvam a opakovane vyzývali Európsku komisiu, aby zvážila prijatie krokov na úrovni EÚ k uľahčeniu zavedenia a implementácie programov dvojitej kariéry. Pomôže to európskym športovcom podávať dobré výkony a súťažiť na vysokej medzinárodnej úrovni so športovcami z iných silných, športovo vyspelých krajín, čím sa taktiež zníži počet talentovaných športovcov, ktorí odchádzajú zo športu. Rovnako dôležitá je aj potreba vysoko kvalifikovaných zamestnancov na európskom pracovnom trhu (Európska stratégia 2020). Vrcholoví športovci by mali mať vyváženú a zdravú športovú kariéru a plynulý prechod do civilného života po skončení svojej aktívnej kariéry tak, aby nedošlo k žiadnym stratám talentov ani investícií. Veľký význam má reintegrácia do vzdelávania a pracovného trhu. Navyše, dobre vyvážená dvojité kariéra môže pomôcť pri maximalizácii príspevku športovcov spoločnosti budujúc na schopnostiach športovcov, ktoré si vybudovali počas svojej kariéry, a môže byť považovaná za dobrú prípravu pre potenciálne vzorové postavenie v spoločnosti⁴. Projekt programov dvojitej kariéry by mal vyhovovať individuálnym potrebám športovcov tým, že berie do úvahy ich vek, športovú špecializáciu, štádium športovej kariéry a finančný status, pričom športovci majú vzrastajúcu zodpovednosť za priebeh ich kariéry.

Záverov dvoch štúdií financovaných EÚ⁵, výsledkov projektov dvojitej kariéry podporené v rámci Prípravnej aktivity v r. 2009 na poli športu, ako aj neformálne stretnutia expertov členských krajín EÚ viedli Európsku komisiu k tomu, aby navrhla vytvorenie usmernenia o dvojitej kariére v rámci svojho Vyhlásenia o športe v januári 2011. Vo svojej Rezolúcii k Rozvrhu práce EÚ v oblasti športu na roky 2011-2014, Rada rozhodla, že bude považovať vytvorenie toho usmernenia za svoju prioritu.

Usmernenie je založené na relevantných teóriách, výskume, praktickej skúsenosti s dvojitou kariérou v členských štátoch EÚ a na predložených návrhoch a usmerneniach športových organizácií v tejto oblasti⁶. Účelom tohto dokumentu však nie je podať vyčerpávajúci akademický prehľad tejto témy. Usmernenie je určené širokému spektru užívateľov. Preto boli použité odkazy a špeciálna terminológia obmedzené na minimum.

Všetky usmernenia boli vytvorené vzhľadom na všetkých športovcov – mužov, ženy, chlapcov, dievčatá, bez aj s oslabením. Pretrváva tendencia uprednostniť mužov-športovcov v niektorých športoch a diskriminovať športovcov so zdravotným oslabením voči intaktným športovcom, najmä v oblasti financovania vládami a športovými organizáciami⁷. Bol by to značný posun vpred

⁴Dvojité kariéry športovcov sa niekedy porovnávajú s dvojitými kariérami hudobníkov, tanečníkov a ostatných umelcov. V porovnaní s týmito profesiami však športovci čelia unikátnym výzvam silne súťaživého charakteru vrcholového športu, relatívnej krátkosti kariéry na najvyššej úrovni, a širokého medzinárodného rozmeru.

⁵Výskum edukácie mladých športovcov Univerzity v Loughborough (2004); Study on training of young sportsmen and sportswomen in Europe, INEUM Consulting/Taj (2008).

⁶Napríklad, usmernenie nazvané „Podpora duálnych kariér v EÚ“ (EOC EU Office, „Athletes-To-Business“, March 2011).

⁷Radtke & Doll-Tepper, Progress towards Leadership (2006).

pre šport vo všeobecnosti a pre šport zdravotne oslabených obzvlášť, ak by sa opatrenia na podporu dvojitej kariéry aplikovali rovnoprávne pre všetkých športovcov. Bolo by to v súlade s princípom inkluzívneho prístupu, v ktorom sa špecifické opatrenia pre určité skupiny môžu motivovať iba špecifickými potrebami. Bolo by to aj v zhode so stratégiou EÚ za rovnoprávnosť medzi mužmi a ženami (2010-2015) a Konvenciou o právach osôb so zdravotným oslabením prijatou v r. 2006 Valným zhromaždením Spojených národov, ktorá bola podpísaná EÚ v r. 2008 a vstúpila do platnosti v r. 2011.

1.5 Časový prehľad kariéry športovca

Programy dvojitej kariéry v športe obsahujú požiadavku, aby športovci úspešne iniciovali, rozvinuli a ukončili vrcholovú športovú kariéru ako súčasť ich celoživotnej kariéry v kombinácii so získaním vzdelania a/alebo práce ako aj iných oblastí, ktoré sú dôležité v rôznych fázach života, ako sú získanie pozície v spoločnosti, zabezpečenie uspokojivého príjmu, rozvoj identity a partnerského vzťahu. Dvojité kariéry preklenujú približne obdobie 15-20 rokov. V rôznych modeloch bolo identifikovaných viacero fáz rozvoja športovca, od počiatkovej športovej prípravy až k rozvoju talentu, zdokonaľovaniu výkonnosti do fázy športového majstrovstva a fázy ukončenia vrcholovej kariéry a hľadanie novej kariéry.

Dĺžka každej fázy sa líši v závislosti od druhu športu a iných faktorov ako sú rod a osobné schopnosti⁸. V niektorých športoch sa športovci začínajú špecializovať v období adolescencie, v iných, napr. v gymnastike, krasokorčuľovaní a plávaní, je to už v období detstva⁹. Nie všetky športové kariéry prechádzajú cez všetky fázy. Mnohí športovci odchádzajú zo športu už v období základnej športovej prípravy alebo na začiatku fázy športovej špecializácie.

TABUĽKA 1. Rozvojový model prechodov, ktorým musia športovci čeliť na individuálnej, psychosociálnej a akademickej/odbornej úrovni. (Wylleman & Lavallee, 2004)

VEK	10	15	20	25	30	35
Etapa ŠP	Športová predpríprava	Základná športová príprava	Športová špecializácia	Športové majstrovstvo	Ukončenie športovej kariéry	
Obdobie života	Detstvo	Adolescencia	Mladá dospelosť	Dospelosť		
Sociálne zázemie	Rodičia Súrodenci Rovesníci	Rovesníci Tréner Rodičia	Partner Tréner	Rodina (Tréner)		
Stupeň vzdelania	Primárne vzdelanie	Sekundárne Vzdelanie	Vysoko-školské vzdelanie	Odborné vyššie vzdelanie Profesionálne povolanie		

⁸Športovec s oslabením je v priemere starší ako intaktný športovec v rovnakej fáze jeho športovej kariéry, nakoľko mnohí športovci vstupujú do športovej prípravy hendikepovaných až po traumatickej udalosti alebo po nástupe degeneratívneho ochorenia. Relevantná veková skupina pre vrcholových zdravotne oslabených športovcov je preto v rozpätí 15 až 45 rokov.

⁹Hoci existujú niektoré športy so včasnou špecializáciou, všetky rozvojové modely sa zhodujú v dôležitosti dobrej základne tvorenej školskou telesnou výchovou a pestovaniu viacerých športov v období detstva.

Ako vidno z Tabuľky 1, športová kariéra je určená pokrokom v oblasti športu, ale aj v oblastiach psychologickkej, psychosociálnej, akademickej a odbornej. Medzi týmito úrovňami rozvoja existujú interakcie a športovci počas ich kariéry musia čeliť viacerým prechodom medzi týmito úrovňami. Popri prechodoch, ktoré možno očakávať, športovci musia čeliť menej predvídateľným zmenám (napr. zranenie alebo zmena trénera), ktoré môžu mať rovnako vážny dopad na kvalitu ich účasti na vzdelávaní, práci, súťažnom športe a na celkovú kvalitu života.

Výskumné zistenia poukazujú na silnú sprievodnú, interaktívnu a recipročnú povahu premien vyskytujúcich sa v športovej kariére (športová úroveň) a premeny vyskytujúce sa v ostatných oblastiach športového života (napr. akademickej, psycho-sociálnej, profesionálnej). Ako žiaci prechádzajú cez jednotlivé úrovne vzdelania, vo všeobecnosti sa taktiež rozptýlia do rôznych škôl, čím sa prerušia priateľské kontakty, ktoré boli primárnym zdrojom začiatku účasti na športovej príprave. Pokým mladí talentovaní športovci sa snažia dosiahnuť fázu športového majstrovstva/dokonalosti, kedy musia podávať maximálne športové výkony nepretržite a po čo najdlhšiu dobu, musia sa taktiež vyrovnávať s prechodovými zmenami na psychologickej úrovni (z adolescencie do rannej dospelosti), na psycho-sociálnej úrovni (rozvoj dočasných/stálych vzťahov s partnerom), a na akademickej alebo odbornej úrovni (prechod do vysokoškolského vzdelávania alebo profesionálneho povolania). Toto všetko sa deje v prostredí, kde rastie počet profesionálnych odborníkov, ktorí sa podieľajú na zdokonaľovaní športovej výkonnosti športovca. Športovci začínajúci svoju profesionálnu kariéru v športe môžu byť podporovaní personálnym manažérom alebo agentom, a môžu mať príležitostné kontakty s médiami a politikmi otvárajúcimi ich životy z mikro úrovne ako individuálnych športovcov do makro úrovne spoločnosti.

1.6 Benefity dvojitej kariéry

Podľa medzinárodného výskumu jedna tretina všetkých účastníkov vo veku 10 až 17 rokov každý rok odchádza zo športu, pretože zistili, že šport zaberá príliš veľa času a bráni im vo vykonávaní ostatných činností v živote (napr. štúdiu). Je preto potrebné vyvinúť väčšie úsilie pri koordinácii a podpore dvojitej kariéry športovcov, aby sme udržali mladých talentovaných športovcov v športe a vzdelávacom systéme, a aby si uvedomili benefity dvojitej kariéry. Tento proces zvýši zodpovednosť mladých športovcov a tým si viac budú uvedomovať výhody dvojitej kariéry.

Benefity pre športovcov vyplývajúce z programov dvojitej kariéry (v porovnaní so športovcami, ktorí pociťujú nedostatok koordinácie medzi športom a vzdelaním) sú jasne vyjadrené v športovom výskume a zahŕňajú:

- Zdravotné benefity (napr. vyvážený životný štýl, znížená hladina stresu, zlepšená duševná pohoda);
- Rozvojové benefity (napr. lepšie podmienky pre rozvoj zručností aplikovaných na šport, vzdelávanie a ostatné sféry života, rozvoj osobnej identity, pozitívne vplyvy na schopnosť sebaovládať sa);
- Sociálne benefity (napr. pozitívne efekty socializácie ako napr. rozšírenie sociálnych sietí a systémov sociálnej podpory a lepšie vzťahy s rovesníkmi);

- Benefity týkajúce sa odchodu športovcov do dôchodku a adaptácie v živote po ukončení športovej kariéry (napr. lepšie plánovanie kariéry a odchodu do dôchodku, kratšie obdobie adaptácie, prevencia krízy osobnosti);
- Lepšie vyhliadky zamestnania v budúcnosti (napr. vyššia zamestnateľnosť a prístup k dobre plateným zamestnaniam).

Spoločnosť a šport budú prosperovať z pozitívneho imidžu vzdelaných športovcov, ktorí urobia šport atraktívnejším pre ostatných, budú fungovať ako modely pozitívnej role pre mladých ľudí a vyjadrovať významnosť dokonalosti v spoločnosti.

2 Oblasti politiky

2.1 Potreba medziodvetvového a medziministerského prístupu na národnej úrovni

Definovanie pojmu dvojitej kariéry pre vrcholových športovcov zahŕňa zapojenie sa do oblasti športu a do oblastí práce (či už vzdelávania alebo zamestnania), vzdelania a zdravia. Okrem týchto domén môže byť ministerstvo financií zaangažované do otázok týkajúcich sa financovania študenta-športovca, zdaňovania a platieb za zdravotné benefity. Jednotlivec sa bude tešiť z viacerých práv a povinností vo vzťahu k týmto oblastiam v závislosti na politikách a predpisoch členských štátov (vrátane legislatívnych rámcov) a zodpovednosť za samotné domény politiky sa vždy rozložia medzi viaceré centrálné (a v mnohých prípadoch regionálne a lokálne) rezorty zodpovedné za prácu, šport, vzdelanie a zdravie s presným vytýčením zodpovednosti v závislosti od jednotlivých členských štátov EÚ. Ochranu a starostlivosť o zdravie vrcholových športovcov môže zabezpečovať rezort zdravia, zatiaľ čo finančné záležitosti, ako sú napr. daňové stimuly pre komerčných poskytovateľov vzdelávania, budú pravdepodobne patriť do zodpovednosti rezortu financií.

Okrem angažovania sa viacerých strategických orgánov v príslušných oblastiach politiky, organizácie a záujmy v komerčnom, verejnom a mimovládnom (NGO) sektore sú zahrnuté v opatreniach týkajúcich sa dvojitej kariéry. V zmysle riadenia alebo regulácie či podpory dobrej praxe oblasť dvojitej kariéry športovcov vždy zahŕňa prvok „spojenej politiky“ naprieč strategickým doménami ako aj riadenie a/alebo regulácia aktivity pre zabezpečenie naplnenia dlhodobých potrieb mimo oblasť športu. Športovci a ich zastupiteľské organizácie by mali byť zakomponovaní do tohto procesu.

Neexistuje jediný model, ktorý by sa dal odporúčať, a ktorý sa týka zahrnutia všetkých príslušných strategických domén do rámca dvojitej kariéry, a nedá sa ani povedať, ktorý sektor by mal pri tejto koordinácii byť dominantným. Rôzne štúdie¹⁰ uvádzajú 4 druhy prístupov k štátnej intervencii v tejto oblasti, a to: štátne opatrenia podoprené legislatívou; štát ako facilitátor podporujúci formálne dohody medzi vzdelávacími a športovými ustanovizňami; národné federácie / športové inštitúty vystupujúce ako facilitátor/sprostredkovateľ priamo zaangažovaný vo vyjednávaní so vzdelávacími inštitúciami v mene jednotlivých športovcov; liberálny prístup

¹⁰Aquilina, Henry, and PMP (2004), prehľad stratégií vzdelávania vrcholových športovcov v 25 členských krajinách EÚ.

„laissez faire“, kde neexistujú žiadne formálne štruktúry. Výskum zdôrazňuje, že Francúzsko, Fínsko i Spojené kráľovstvo hľadali možnosť prispôsobenia na lokálne systémy a byť úspešní tak v akademickom ako aj športovom prostredí, prostredníctvom spolupráce na rôznych úrovniach vlády, strategických domén a komerčných, verejných a NGO providerov.

Usmernenia pre činnosť

Usmernenie 1 – Talentovaní a vrcholoví športovci v amatérskom i profesionálnom športe, vrátane športovcov so zdravotným oslabením, ako aj športovci na dôchodku, by mali byť uznávaní ako špecifická skupina populácie v príslušných oblastiach politiky. Tento status by mal byť:

- a. Rozvíjaný a uznávaný prostredníctvom spolupráce medzi partnermi vo vrcholovom športe vrátane organizácií zastupujúcich športovcov, vo vzdelávaní, zamestnávateľmi i podnikateľmi, ako aj na úrovni vládnych agentúr (ministri zodpovední za šport, edukáciu, zamestnanie, obranu, vnútorné záležitosti, ekonomiku, zdravie a financie);
- b. Integrovaný do inštitucionálnych smerníc a strategických plánov športových orgánov a edukačných inštitúcií, v sociálnom dialógu medzi zamestnávateľmi a zamestnancami v profesionálnom športe a v dialógu medzi výkonnými výbormi a výbormi športových organizácií v amatérskom športe;
- c. Podporovaný špecifikáciou ciest pre neskorú a včasnú špecializáciu vo vrcholovom športe a pre športovcov s oslabením, obzvlášť tam, kde nemôžu byť použité cesty pre intaktnú populáciu športovcov.

Usmernenie 2 – Verejné ustanovizne zodpovedné za strategické domény zahrnuté v poskytovaní športu, vzdelávania, tréningu, sociálnej a finančnej podpore a zamestnaní by mali zväziť ustanovenie medzirezortných orgánov alebo mechanizmov na zabezpečenie koordinácie, spolupráce medzi rezortmi, implementáciu a monitoring stratégií dvojitej kariéry pre talentovaných a vrcholových športovcov vrátane vrcholových športovcov zanechávajúcich kariéru športovca.

Usmernenie 3 – Autority zodpovedné za implementáciu dvojitej kariéry by mali vytvoriť národné smernice pre dvojitú kariéru berúc do úvahy Usmernenie EÚ o dvojitej kariére a špecifickosť národného edukačného a športového systému a kultúrnej diverzity. Mali by zväziť použitie dohôd medzi partnermi pri podpore dvojitej kariéry. Tam, kde je to vhodné, takéto dohody by mohli obsahovať špecifické mechanizmy odmeňovania ako sú napr. stimuly pre edukačné inštitúcie alebo zamestnávateľov pre získavanie športovcov s dvojitou kariérou.

2.2 Šport

Politiky v oblasti športu by mali byť zacielené na talentovaných a vrcholových športovcov participujúcich na športovej kariére aj edukácii alebo pracovnom procese. Národné vlády vo väčšine členských krajín EÚ hrajú významnú rolu v národných politikách v oblasti športu prostredníctvom ich právnych a/alebo finančných rámcov. Ako politické a často aj hlavné financujúce orgány môžu reagovať na vývoj v športe a spoločnosti a môžu udávať smer implementovania koncepcie dvojitej kariéry organizovaním medzi ministerských opatrení a distribuovaním financií športovým organizáciám, federáciám a ostatným partnerom, ktorí uznávajú a podporujú význam dvojitej kariéry.

Popri príspevkoch od ostatných sektorov ako sú vzdelávanie, zamestnávanie, zdravie a duševná pohoda, a financie, partneri na poli športu (ako napr. športové organizácie, športové strediská, no najmä tréneri a rodičia) hrajú kľúčovú úlohu v úspešnej implementácii dvojitej kariéry pre športovcov.

2.2.1 Športové organizácie

Športové organizácie (konfederácie, federácie, asociácie, kluby), ktoré ešte stále majú tendenciu zameriavať sa na organizáciu súťaží, by mali zdefinovať alebo prehodnotiť svoje politiky a požadovať rozvoj programov dvojitej kariéry. Národné športové orgány by mohli propagovať a podporovať inklúziu koncepcie dvojitej kariéry do viacerých aktivít svojich členských organizácií berúc do úvahy postavenie športovcov, dlhodobý strategický prístup k opatreniam dvojitej kariéry a dostupnosť podporných služieb a zariadení. Keďže mnohé športové odvetvia pre ľudí s oslabením sú zahrnuté do bežných športových organizácií, zvláštnu pozornosť treba venovať tejto skupine tak, aby sa dosiahlo rovnaké zaobchádzanie a aby sa vytvorili špecifické cesty, ak by nebolo možné použiť cesty pre intaktných športovcov. Toto vyžaduje, aby rozhodovacie procesy stelesňovali perspektívy a potreby tejto skupiny športovcov.

Kariéra športovcov, obvykle starších ako 10-12 rokov¹¹, by mala byť miestom pre začiatok vrcholových stratégií a aktivít športových organizácií. Veľmi pozorne treba sledovať konkrétne problémy spojené s včasnou športovou špecializáciou a začiatkom intenzívneho tréningu v mladom veku. Hoci národné asociácie a kluby sú právne slobodné a môžu aplikovať svoje tréningové stratégie a samostatne rozhodovať o tom, či začať intenzívny tréning skôr alebo neskôr, vo všetkých prípadoch by mal byť v centre pozornosti osobnostný, telesný a mentálny rozvoj dieťaťa.

Je nevyhnutné, aby proces výberu talentovaných a vrcholových športovcov a ďalšie rozhodnutia o dvojitej kariére športovcov boli transparentné a zbavené akejkoľvek formy diskriminácie alebo výluky z hľadiska rodu, rasy, vierovyznania alebo sexuálnej orientácie. Potrebné sú prísne etické predpisy. Je potrebné rešpektovať privátny život športovca a jeho rozvoj mimo športu, ako aj považovať za dôležitý vyvážený život športovca. Konkrétne charty a etické pravidlá by pomohli, ak by usmerňovali napr. proces odvolania sa proti rozhodnutiam vo vnútri organizácií. Odporúčajú sa jasná a otvorená komunikácia a informácie o pravidlách a rozhodovacích procesoch.

Pri stratégiách, štruktúrach a programoch pre dvojitú kariéru športovcov je potrebné identifikovať a jasne popísať jednotlivé fázy kariérneho rozvoja v jednotlivých športových disciplínach tak, aby sa dali predvídať jasné cesty od začiatku tréningovania až po najvyššiu úroveň výkonnosti a odchod do dôchodku. Takéto cesty by mali byť flexibilné a mali by rozoznávať rôzne potreby a kvalitu včasného alebo neskorého rozvoja športovcov. Tento prístup by si mali osvojiť všetky relevantné činitele rozoznávajúc potrebu rozvoja zodpovednosti a schopností športovca robiť rozhodnutia.

Pri plánovaní tréningu a súťaží sa musia vopred plánovať aj vzdelávacie a mimošportové aktivity, ktoré by mali byť integrované napr. do obdobia bez tréningovania a súťaženia. Vhodné opatrenia dvojitej kariéry vzhľadom na tréningy a súťaženie by mali byť zavedené vtedy, ak je športovec v zahraničí dlhší čas. Lepšie by sa mali využívať existujúce medzinárodné kontakty vrátane tých s medzinárodnými federáciami, aby sa podporil rozvoj medzinárodných vzdelávacích sietí

¹¹ U športov so včasnou špecializáciou je začiatočným bodom mladší školský vek.

napojených na vrcholový tréning a lokalitu športov a aby sa rozšírilo povedomie o efektívnych programoch dvojitej kariéry a politiky a právnych rámcoch.

Príklad dobrej praxe

V poslednom období Medzinárodný olympijský výbor zahrnul do hodnotenia medzinárodných federácií hodnotenie kariérnych programov pre športovcov, ktoré by mali integrovať prístup dvojitej kariéry. Predstavuje to významný krok, pretože je nutnosťou, aby medzinárodné federácie prispeli k celému tomuto procesu.

Športové organizácie by si mali uvedomiť skutočnosť, že športovci sú konfrontovaní s konfliktnými požiadavkami a potrebami na rôznych úrovniach vývoja (športová, akademická, odborná, psychologická, psycho-sociálna, sociálna, finančná) počas všetkých etáp dvojitej kariéry. Určitá flexibilita športových organizácií pri práci s ostatnými partnermi rozvinie ďalšiu spoluprácu.

2.2.2 Športové akadémie a tréningové strediská vrcholového športu

Športové akadémie existujú v členských krajinách EÚ v rôznych podobách. Popri školách miestne viac športové akadémie bez internátov poskytujú navyše športové aktivity pre talentovaných športovcov a identifikáciu talentov v niektorých športoch. Obce, školy a športové kluby sú zainteresované do týchto akademií a kľúčom k ich úspechu sú miestne dohody so všetkými príslušnými partnermi. Odporúčajú sa jasné ciele, definovanie cieľových skupín a väzba na regionálne a národné programy pre talenty.

Lokálne a regionálne športové akadémie založené (profesionálnymi) klubmi a federáciami pre vybraných talentovaných športovcov sú bežné vo väčšine členských štátov EÚ. Iba v obmedzenom počte krajín súkromné telesá iné ako športové kluby a federácie priamo riadia tréning talentovaných športovcov (najmä v tenise, golfe a lyžovaní). Ale aj v tých prípadoch existuje kombinácia súkromných akademií, národných asociácií a klubov a môže sa od krajiny ku krajine líšiť. Popri profesionálnom tréningu mladých športovcov je potrebné klásť špeciálny dôraz na ich profesionálny rozvoj a všeobecné vzdelanie s pomocou trénerov, učiteľov a odborníkov v zdravotníctve. Športové akadémie by mali fungovať podľa časových plánov, ktoré umožňujú sklbiť športový tréning na vrcholovej úrovni so vzdelávaním v škole.

V mnohých členských štátoch EÚ národné olympijské výbory alebo športové federácie prevádzkujú (medzi)národné tréningové strediská vrcholového športu pre športovcov v rôznych športoch. Existencia takýchto národných tréningových stredísk, kde vrcholoví športovci trénujú celoročne, je nevyhnutná pri organizovaní tréningu vrcholových športovcov. Vo všeobecnosti sa veľké množstvo talentovaných športovcov z krajiny (od veku 12 rokov) koncentruje na jednom mieste alebo na niekoľkých miestach interne alebo externe. Národné asociácie hrajú kľúčovú rolu v organizácii tréningu, zatiaľ čo manažment tréningového strediska sa môže obracať na rôzne druhy orgánov (Ministerstvo školstva, olympijský výbor, súkromné spoločnosti). Športovci by mali prosperovať z vysoko-kvalitných štandardov pre športový tréning, zdravotné prehliadky, vzdelávanie a ostatné podporné služby, a mali by sa stanoviť vhodné a transparentné opatrenia interne alebo so službami v okolí strediska. Laboratóriá športovej vedy prevádzkované v spolupráci s univerzitami by mali poskytovať významnú podporu. V týchto strediskách by mali

byť ponúkané tréningové programy pre narastajúci počet športovcov zo zahraničia, medzinárodné športové kempy a športové učebné pomery, hoci zaradenie koncepcie dvojitej kariéry pre zahraničných športovcov zostáva problematické kvôli ich odlišným potrebám a zázemiu, ako aj potenciálnym jazykovým a právny bariéram.

Príklady dobrej praxe

Vrcholové stredisko Sant Cugat v Španielsku má Stredisko starostlivosti o športovcov SAE, ktoré venuje individuálnu pozornosť prechodom športovcov, ku ktorým môže dôjsť v priebehu ich kariéry, obzvlášť na konci stredoškolského vzdelávania, na konci univerzitného štúdia a pri ukončení ich športovej kariéry. Prvé pracovné skúsenosti sú sprostredkované v miestnych firmách v blízkosti Strediska. Verejná stredná škola (IES CAR), ktorá sa nachádza vo vnútri tréningového strediska, ponúka vyučovanie v hodinách usporiadaných pre jednotlivé tréningové skupiny.

Športová akadémia Univerzity v Malmö vo Švédsku podporuje národných vrcholových športovcov počas prvého roka ich univerzitných štúdií sprostredkujúc im prechod v rámci edukačného systému a tiež medzi juniorskou a dospelou kategóriou v športe. Pre študentov športovcov je k dispozícii balíček podporných služieb dvojitej kariéry vrátane zdravotnej, fyziologickej, výživovej, psychologickéj i kariérnej pomoci (napr. kariérne poradenstvo a plánovanie). Granty poskytované užívateľom programu umožňujú celodennú odbornú pomoc počas akademického roka na základe hodnotenia ich individuálnych potrieb alebo osobných volieb.

Športové akadémie a (medzi)národné športové strediská prevádzkované športovými federáciami sú často súčasťou politiky športu národných a regionálnych športových orgánov. Prostredníctvom finančných koncepcií a/alebo predpisov vrátane prevádzkových špecifikácií a mechanizmov kontroly kvality je možné dosiahnuť transparentnosť pracovného procesu a výstupov z týchto stredísk. Pre tieto akadémie prevádzkované profesionálnymi podnikmi alebo klubmi tieto mechanizmy zvyčajne neexistujú, ale licencované systémy federácií môžu poskytnúť poradenstvo. Je dôležité, aby postavenie športovcov a zamestnancov v takýchto športových komunitách bolo správne riadené, napr. prostredníctvom vzdelávania, medzinárodného kódu správania sa, prítomnosťou ombudsmana alebo agenta, s ktorým je možné prediskutovať dôverné záležitosti, ako aj pravidelný kontakt so športovcami a ich zástupcami vrátane hráčskych asociácií.

Okrem toho, vzdelávacia časť dvojitej kariéry, obzvlášť po období povinnej školskej dochádzky, vyžaduje v športových akadémiách a vrcholových strediskách viac pozornosti. Oni sa často necítia zodpovední za kompetencie potrebné pre kariéru po ukončení vrcholového športu. V dôsledku toho je spolupráca s inštitúciami vyššieho a odborného vzdelávania považovaná skôr za potrebu ako za príležitosť. Legislatíva, smernice a systém licencií, ak existujú, by mali obsahovať podporu kontinuálneho vzdelávania po ukončení povinnej školskej dochádzky, ktorá by bola v súlade s národnými a európskymi stratégiami celoživotného vzdelávania, a bola by zahrnutá v dohodách s príslušnými partnermi v športe. Ďalšie vzdelávanie a tréning by mali byť súčasťou dohôd o kolektívnom vyjednávaní pre profesionálnych športovcov v športových akadémiách, podobne ako je to u ostatných povolání.

2.2.3 Tréneri a ostatní členovia realizačných tímov

Tréneri¹² hrajú kľúčovú úlohu na začiatku športovej kariéry potenciálne vrcholového športovca pri identifikácii (spolu so špeciálnymi skautmi/vyhľadávačmi talentov a rodičmi), riadenom zdokonaľovaní a rozvoji nadania mladých športovcov. Keďže je budúcnosť mladých športovcov (aj ako športovcov aj ako ľudí) čiastočne v ich rukách, je nevyhnutné, aby tréneri mali patričnú kvalifikáciu na úlohu, ktorú majú plniť v tejto fáze kariéry športovca. Musia mať tiež kompetencie pre pochopenie rôznych druhov rizík, ktorým športovci budú potenciálne čeliť, a nielen rizík priamo spojených so športovým tréningom. Životný štýl talentovaných a vrcholových športovcov a celoživotný rozvoj športovca ako osobnosti by mal byť zahrnutý do ich prístupu k športovcovi.

V neskoršom období odborníci riadení hlavným trénerom alebo výkonným manažérom, vrátane rôznych druhov asistentov trénera, (stredného) zdravotníckeho a ostatného personálu, pracujú ako tím pri vedení športovej aktivity talentovaného športovca smerom k vrcholovej úrovni. Hlavní tréneri a manažéri by taktiež mali manažovať svoj realizačný tím a starať sa o to, aby športovci zlepšovali svoje technické, taktické, telesné a mentálne schopnosti, ale tiež aby rozvíjali vlastnosti svojej osobnosti a životný štýl cestami edukácie a kariéry. Celý personál realizačného tímu by mal vidieť športovca ako komplexnú osobnosť a podporiť rozvoj zručností potrebných pre jeho život (t.j. efektívna komunikácia, zvládanie úspechu a zlyhania, časový manažment, manažment stresu, atď.) takým spôsobom, aby sa tieto zručnosti prejavili nielen v rámci športu, ale aj v živote a v kariére. Mali by sa podporovať fair-play a prostredie, kde sa výkonnosť zlepšuje legitímnymi cestami, podopretými jasnou anti-dopingovou filozofiou.

Tento prístup vyžaduje posun v myslení orgánov riadiacich šport a organizácií v mnohých členských štátoch, aby sa uznala rola organizácií zastupujúcich trénerov a ostatných členov realizačného tímu z tohto pohľadu. Pravidlá správania, vrátane princípov dvojitej kariéry, by mali byť súčasťou dohôd o kolektívnom vyjednávaní alebo individuálnymi zmluvami pre vysokokvalifikovaných trénerov a ostatných členov realizačných tímov zamestnaných v práci s talentovanými a vrcholovými športovcami.

Členské štáty inovujú svoje smernice týkajúce sa požiadaviek na získanie trénerskej kvalifikácie, niekedy vrátane ostatných odborníkov vo vrcholovom športe (kvalifikácie, akreditácie poskytovateľov vzdelania, legalizácia neformálnych učebných skúseností). Tieto inovácie by mali byť založené na modernizovaných odborných profiloch špecializovaných trénerov a ostatných členov realizačného tímu pre talentovaných a vrcholových športovcov. Tieto profily, role, úlohy a potrebné kompetencie, zručnosti a poznatky popísané v medzinárodnom trénerskom rámci vytvorenom Medzinárodným výborom pre trénerskú excelentnosť (ICCE) a Asociáciou medzinárodných letných olympijských federácií (ASOIF) (2012), ako aj národné trénerské rámce vytvorené v niektorých členských štátoch EÚ, by mohli byť v tomto procese nápomocné. Kvalifikácie, ktoré sa majú získať cez rôzne druhy vzdelávacích inštitúcií a federácií, by mali byť kompatibilné s národnými kvalifikačnými rámcami so zreteľom na Európsky kvalifikačný rámec

¹² Pojmy „tréner“, „kouč“ a „inštruktor“ majú v členských krajinách rozličný význam, počnúc obmedzeného chápania funkcie trénera, ktorý iba radí o taktike počas zápasu až po kombinovanú funkciu vrátane aktivít ako sú pokyny, zadávanie cvičení na tréningoch a manažovanie tímu alebo vedenie profesionálov. V týchto usmerneniach je použitá širšia definícia na základe práce Európskeho trénerského výboru, v ktorej sú zakomponované všetky aktivity zamerané na riadené zdokonaľovanie sa a dlhodobý rozvoj športovca (Európsky trénerský výbor, 2007).

(EQF). Tento prístup zladí trénerské kompetencie s potrebami talentovaných a vrcholových športovcov a urobí ich transparentnými v prípade, že tréneri a ostatní členovia realizačných tímov si zvolia zamestnanie v zahraničí alebo ich regrutujú zo zahraničia na tréningové programy.

Tréneri a ostatní členovia realizačného tímu, či už profesionáli alebo dobrovoľníci, potrebujú ďalšie vzdelávanie keď sú už kvalifikovaní a v zamestnaní nielen pre nové tréningové metódy, ale aj kvôli perspektívnej zmene športového prostredia. Niektoré členské štáty a športové organizácie už vytvorili systémy ďalšieho vzdelávania za účelom opakovanej validizácie trénerských licencií, ale systémy sa stále vyvíjajú a nie sú organizované atraktívnym a efektívnym spôsobom. U športových trénerov a poradenstva by sa mala implementovať koncepcia celoživotného vzdelávania, pričom by sa mali do nej zahrnúť aj témy dvojitej kariéry.

Príklad dobrej praxe

Vo Veľkej Británii vyvinuli kvalifikáciu pre podporu životného štýlu talentovaných športovcov (TALS-Talented Athlete Lifestyle Support) v rámci štipendijného programu TASS (Talented Athletes Scholarship Scheme). Táto kvalifikácia poskytuje potrebné zručnosti, ktoré umožňujú, aby odborníci viedli a podporovali športovcov počas ich dvojitej kariéry a predstavuje úroveň rovnajúcu sa EQF 4. Kvalifikácia je súčasťou stratégie celoživotného odborného rozvoja (Continuous Professional Development) pre profesionálov na tomto poli.

Mnohí vrcholoví športovci majú potenciál a túžbu stať sa trénermi alebo členmi realizačných tímov, avšak je potrebné predpokladať, že vynikajúci bývalí športovci sa stanú napr. výbornými trénermi. Existuje potreba pro-aktívneho a štruktúrovaného prístupu k podpore prechodu z profesie vrcholového športovca do iných profesií v športe, v ktorých sa potvrdí relevantná skúsenosť športovca.

Zatiaľ čo postavenie vrcholových zamestnancov a trénerov v národných tréningových strediskách, profesionálnych kluboch a veľkých športových organizáciách je často na plný úväzok športového profesionála, nie je tomu tak v iných športoch a obzvlášť nie u trénerov, ktorí trénujú zdravotne oslabených športovcov. Tréneri musia často kombinovať rolu trénera s inou prácou a musia čeliť výzvam zamestnávateľov počas tréningových období a medzinárodných súťaží v zahraničí. Tréneri sú často zamestnaní na čiastočný úväzok alebo dokonca dostávajú nejaké náhrady nákladov. Táto zmiešaná povaha role trénera poukazuje na potrebu prístupu dvojitej kariéry pre trénerov vrátane špecifických opatrení u zamestnávateľov, ktoré sú odpovedajúce intenzívnej povaha ich role v podpore talentovaných a vrcholových športovcov. Ak sa bude dať, môže sa to dosiahnuť v podobe jednej časti dohody o kolektívnom vyjednávaní pre profesionálnych trénerov.

2.2.4 Podporné služby

Väčšina športovcov môže rozvinúť dvojitú kariéru iba ak má prospech, popri vyváženom realizačnom tíme, z účinných podporných služieb. Konfliktne požiadavky športu, vzdelávania a práce, odlišné právne a finančné rámce, všeobecný nedostatok času a vysoký tlak v dôsledku očakávaného mimoriadneho výkonu v športe robia dostupnosť takýchto služieb podmienkou úspechu. Akademické svedectvo zvýraznilo význam silnej podpornej štruktúry na pomoc

vrcholovým športovcom dosiahnuť svoje športové ambície ako súčasť ich celoživotnej stratégie.¹³ Podporné štruktúry musia byť plne integrované do systémov športu, vzdelávania, odborného rastu a životného štýlu športovcov skôr ako by mali zostať izolované mimo športový kontext. Mali by byť založené na priamom kontakte so športovcami, rodičmi, trénermi, výkonnými riaditeľmi a ostatnými partnermi. Je potrebné zorganizovať dialóg medzi odbornými poradcami, fyzioterapeutmi, doktormi, trénermi a akademickými zástupcami tak, aby sa dosiahla zaangažovanosť prostredníctvom individuálnych plánov činnosti. Je nevyhnutné uzavrieť dohodu s rodičmi alebo zástupcami rodiny mladých športovcov, ktorí nie sú iba právnymi zástupcami detí, ale podstatne zainvestovali do rozvoja svojich detí.

Neexistuje jeden jediný uprednostnený model ako organizovať podporné služby dvojitej kariéry kvôli rôznej minulosti, zodpovednostiam partnerov v športe a uznaným kompetenciám v členských štátoch EÚ. Záujem športovcov však by mal predstavovať počiatočný bod a je potrebné sa vyhnúť konfliktom záujmov medzi organizáciami a športovcami. Služby by mali byť založené na serióznom vedeckom výskume a/alebo získať podporu od vedeckých odborníkov. Je potrebné vytvoriť uvedené služby prostredníctvom sietí špecialistov (napr. finančných, psychologických, sociálnych, právnych expertov a expertov na sociálne zabezpečenie). Potrebná je koordinácia podporných štruktúr a služieb, ktoré sú napojené na rôzne oblasti politiky.

Podporné služby dvojitej kariéry by sa mali propagovať medzi komunitou športovcov, trénerov, športových federácií a ostatných partnerov, obzvlášť medzi športovcami trénujúcimi mimo špeciálnu edukáciu a športové štruktúry pre talentovaných a vrcholových športovcov. Športovci mimo oblastí špecifických edukačných inštitúcií a tréningových stredísk vrcholového športu si často neuvedomujú existenciu podporných programov.¹⁴

Podporné služby by mali predovšetkým obsahovať¹⁵:

- Psychologickú pomoc vrátane tréningových kurzov osobného rozvoja, sprístupnenia kariéry, plánovania, rozvoja a koučingu, manažmentu životného štýlu, zručností na prípravu a adaptáciu na prechod a zmenu, krízových intervencií;
- Edukačnú pomoc a informácie;
- Informácie a vedenie pri zamestnávaní, prípravu na nové zamestnanie.

Podobne ako tréneri, aj profesionáli a dobrovoľníci pracujúci v realizačných tímoch a profesionáli pracujúci v štruktúrach služieb dvojitej kariéry (či už nezávislí alebo zamestnaní športovou organizáciou, inštitútom alebo súkromnou agentúrou) by mali byť kompetentní a kvalifikovaní pre prácu s talentovanými a vrcholovými športovcami. Mali by rešpektovať integritu športovcov a byť zbavení akýchkoľvek kriminálnych záznamov vo vzťahu k dieťaťu, telesnému alebo sexuálnemu zneužívaniu a mať odbornosť z hľadiska výzev, ktorým musia športovci čeliť počas

¹³Chartrand & Lent, 1987; Lavalley & Wylleman, 2000.

¹⁴Ako je uvedené názorne v rámci projektu Athletes-To-Business (EOC, 2011).

¹⁵Zdravotnícka podpora vrátane paramedickej starostlivosti a nutričná podpora ako aj finančný manažment a kontrola rozpočtu by tiež mohli byť súčasťou podporných služieb. Pozri časti 2.5 a 2.6.

a po ukončení športovej kariéry. Poradcovia by mohli byť bývalí vrcholoví športovci, ktorí získali kvalifikáciu pre svoje povolanie cez prispôsobenú edukačnú cestu uznávania učebných skúseností samotných bývalých športovcov. Výmena skúseností nadobudnutých v Olympijských sieťach (Nemecko), v štipendijnej schéme pre talentovaných športovcov – TASS (Veľká Británia), v KADA v Rakúsku (Verein Karriere Danach) a v projektoch ako sú „Study & Talent Education Programme“ (Belgicko), „Athletes Study and Career Services“ (Fínsko) alebo „Tutorsport“ (Španielsko) by mohla byť na prospech ďalšiemu rozvoju podporných služieb v Európe.

Usmernenia pre činnosť

Usmernenie 4 – Verejné a súkromné športové orgány by mali podporovať implementáciu dvojitych kariér rôznych druhov športovcov v činnostiach národných/regionálnych športových organizácií cez formálne dohody, ktoré vyžadujú jasnú stratégiu, plánovanie činností a zaangažovanie športovcov, a podmieniť pridelenie finančných prostriedkov inklúziou koncepcie dvojitej kariéry do ich činnosti. Bezpečnosť a blaho mladých športovcov by mali byť požiadavkou takýchto programov.

Usmernenie 5 – Zodpovedné športové orgány by mali uznávať športové akadémie a strediská vrcholového športu ako súčasť koherentného systému opatrení pre dvojitú kariéru športovcov, vrátane študentov športovcov zo zahraničia, na základe dohôd medzi partnermi, a zabezpečiť implementáciu služieb dvojitej kariéry v týchto inštitúciách.

Usmernenie 6 – Športové akadémie a strediská vrcholového športu by mali byť uznávané a podporované verejnými a súkromnými športovými orgánmi, ak boli splnené niektoré minimálne požiadavky:

- Kombinácia medzi športovým tréningom a všeobecným vzdelávaním v rámci celoživotnej učebnej stratégie;
- Kvalifikovaný personál (vrátane špecifickej kvalifikácie pre zdravotne oslabených športovcov);
- Podporné služby vrátane lekárskej, psychologickkej, edukačnej a kariérnej pomoci;
- Kritériá kvality pre bezpečné a dostupné športoviská a služby;
- Transparentnosť v právach športovcov (napr. vnútorné pravidlá správania, ombudsman);
- Spolupráca so sociálnymi podpornými sieťami športovcov (napr. rodičia).

Usmernenie 7 – Športové a edukačné orgány by mali propagovať implementáciu koncepcie dvojitej kariéry v dohodách a pravidlách správania pre trénerov a ostatných členov realizačných tímov. Národné športové organizácie a medzinárodné federácie ako aj univerzity a inštitúty odborného vzdelávania a školenia by mali zahrnúť koncepciu dvojitej kariéry do ich edukačných programov pre tieto profesie.

Usmernenie 8 – Športové a verejné orgány by mali podporovať partnerov v dvojitej kariére, aby boli zaistené cez podporné služby a štruktúry.

1) Dostupnosť a prístupnosť odborných poznatkov o témach dvojitej kariéry pre všetkých zakomponovaných partnerov;

2) Podpora dvojitej kariéry (vrátane podpory pri prechodoch kariéry a manažmente krízy, ako aj intervencií pri zvládaní situácií) by mala byť dostupná všetkým uznaným talentovaným vrcholovým športovcom a športovcom, ktorí odišli zo športu;

3) Kvalita a obsah podporných služieb by mali vyhovovať potrebám športovcov.

Usmernenie 9 – Členovia realizačných tímov a experti zabezpečujúci podporné služby by mali byť kompetentní a kvalifikovaní a nemali by mať kriminálny záznam vo vzťahu k deťom, telesnému alebo sexuálnemu zneužívaniu. Kvalifikácie a certifikáty pre profesie v realizačných tímoch a podporných službách duálnej kariéry by mali tvoriť súčasť Národného kvalifikačného rámca pre edukačné inštitúcie s ohľadom na Európsky kvalifikačný rámec. Európske pobočky na tomto poli by mali tento proces podporovať.

2.3 Edukácia

Nakoľko je vzdelávacia časť dvojitej kariéry výzvou pre mnohých športovcov, osobná podpora pre športovcov vo forme mentorov, tútorov a systémov podpory učenia sa boli identifikované ako úspešné nástroje pre podporu športovcov zostávať vo sfére vzdelávania. Pre (malé skupiny) športovcov by sa mali hľadať na mieru šité riešenia kvôli rôznorodosti športov a rôznych druhov prípravy potrebnej pri každom druhu športu v jednotlivých etapách športovej prípravy, ako aj širokú škálu poskytovateľov vzdelávania. Podporné služby by mali propagovať používanie stimulov pri podpore mladých športovcov pri ukončení ich štúdia. Príručky nachádzajúce sa na webe môžu poskytovať informácie o akademických a odborných kurzoch na národnej aj európskej úrovni, edukačné zdroje a flexibilné plány, zariadenia, trénerov a informácie o vrcholovej výkonnosti pre jednotlivé športy. Takýto zdrojový nástroj pre vrcholových športovcov by mal podporiť výber kurzov a ich plánovanie.

Napriek pozitívnym opatreniam, ktoré boli uskutočnené na podporu jednotlivých študentov-športovcov (a ich rodičov), sú potrebné ďalšie špecifické a štrukturálne opatrenia. Mnohé členské štáty EÚ už vzali tieto výzvy vážne tým, že začali podporovať špecializované vzdelávacie inštitúcie, programy a metódy, aby pomohli mladým športovcom vyvážiť svoje vzdelanie so športom. Tieto opatrenia podporujú implementáciu dvojitej kariéry, ale taktiež podporujú nepriamo stratégie členských štátov EÚ v súvislosti so vzdelávaním (vysoko kvalifikovaná pracovná sila, prevencia predčasného opustenia školy) a športom. A keďže je šport populárny, poskytujú školám príležitosti profilovať sa a vzbudiť tak pozornosť viacerých študentov.

2.3.1 Školské vzdelávanie

V súčasnosti existuje v krajinách EÚ viacero možností pre mladých športovcov kombinovať školské vzdelávanie a športový tréning. Mnohé členské štáty EÚ vytvorili špecifický status, ktorý garantuje športovcom štipendiá, flexibilné rozvrhy a dátumy skúšok, a umožňuje im vynechať vyučovanie kvôli súťažiam.

Väčšina členských štátov EÚ riadi športové triedy v riadnych školách so športovým profilom. Vo väčšine športov má športový profil školy vrátane pridaných hodín telesnej výchovy a športových

aktivít pozitívny vplyv na dieťa. Špecifickejšia pozornosť pre určité športy sa odporúča iba u žiakov vo veku 10 rokov a viac. U členských krajín EÚ s aktívnymi miestnymi športovými klubmi môžu tieto aktivity byť organizované v úzkej spolupráci medzi školami a klubmi. Hoci väčšina škôl umožňuje, aby študenti mali viac hodín športu v týždni, tieto hodiny nie sú zamierené výhradne na vrcholových športovcov a nie sú preto vždy vhodné pre ich úroveň tréningu. Talentovaní športovci však profitujú aspoň z intenzívnejšieho tréningu a sú pod dohľadom lekárskej starostlivosti, pričom profitujú z flexibilného rozvrhu.

V športoch so včasnou špecializáciou intenzívnejší tréning začína vo všeobecnosti medzi 6 až 11 rokom a môže vyžadovať špecifické úpravy na úrovni primárneho stupňa školy, podobne ako je to u tanca a baletu. Kombinácia športu so vzdelaním sa často môže organizovať prirodzeným spôsobom, pretože žiadne dlhé tréningové fázy alebo súťaže v zahraničí nie sú na programe a domáce úlohy ani skúšanie neexistujú, ale potrebné môžu byť špeciálne športové zariadenia a prispôbené ubytovanie. Výskumy rozvoja športovcov v týchto športoch zdôrazňujú niektoré benefity včasnej špecializácie (napr. využívanie priaznivých senzitívnych období motorického rozvoja, viac času na prípravu plniť požiadavky vrcholového športu) a tiež niektoré relevantné náklady (napr. zvýšené riziko nízkeho záujmu o šport, zranení, vyhorenia a predčasného odchodu zo športu). Preto ak sa organizujú programy dvojitej kariéry na primárnom stupni, podmienky pre mladých športovcov by sa mali zacielať na posilnenie benefitov a kompenzáciu nákladov na včasnú špecializáciu. Tieto by mohli zahrňovať špecifické prostredie vrátane profesionálnych trénerov vzdelaných komplexne v oblasti športovej prípravy mladých športovcov, úzkej spolupráce s rodinami mladých športovcov, vzájomne usporodbených časových plánov tréningov a štúdia, blízkej spolupráce s miestnymi klubmi, službami podpory dvojitej kariéry a systémom monitorovania zameriavajúceho sa na zabezpečenie fyzického a mentálneho rozvoja dieťaťa a prevenciu zranení a vyhorenia.

Príklad dobrej praxe

Mladí športovci – tenisti, plavci a gymnasti v Belgicku (Flanders) môžu získať status „perspektívneho mladého športovca“, ktorý im umožňuje vymeškať 6 hodín školskej dochádzky týždenne na primárnom stupni kvôli tréningom a chýbať počas 10 poldní v roku za cieľom zúčastniť sa na športových súťažiach.

Mnohé členské štáty EÚ uprednostňujú kombináciu športu s akademickým vzdelávaním v špeciálnych športových školách a športových gymnáziách (často na vyššom strednom stupni), kde môžu mladí športovci benefitovať zo vzdelávacieho programu prispôbenému ich športovej príprave. Edukačné programy sa vyučujú popri tréningoch. Tieto štruktúry umožňujú flexibilitu, ktorá je výhodná, nakoľko každý šport má odlišné požiadavky. Študent však musí vo všeobecnosti navštevovať rovnaké vzdelávacie programy ako absolvujú študenti v bežných školách, avšak športové zariadenia nie sú vždy dostupné pre študentov športovcov s oslabením. Rôzne druhy špecifických úprav majú veľký prínos pre športovcov (napr. o 1 rok predĺžené štúdium, špecifický športový poradca alebo koordinátor, doplnkové ttorstvo v škole a cez telekomunikačné siete, schémy tzv. „buddy“, špecifické úlohy posielané v písomnej forme a prispôbená organizácia skúšok a testov). Školy sú povzbudzované, aby používali nástroje a komunikačné kanály na báze internetu medzi študentmi a učiteľmi so zreteľom na pobyty študentov v zahraničí počas dlhšieho obdobia.

Príklady dobrej praxe

V Dánsku jedna hodina doplnkového tútorstva v škole počas absencie za každý vymeškaný deň je finančne dotovaná Národným olympijským výborom (NOC) a Team Denmark, kedy športovci vykonávajú činnosti pre národné federácie.

Vo Švédsku existuje po celej krajine 51 vyšších stredných športových škôl pre 16-19 ročných športovcov, ktoré sú sponzorované Švédskou športovou konfederáciou. Tieto školy sa prispôsobujú požiadavkám jednotlivých športov, koordinujú športovú prípravu a študijné plány študentov športovcov, poskytujú im príležitosť cestovať na súťaže/sústredenia, vytvárajú dobré materiálne podmienky (športové objekty) a majú podporu od profesionálnych trénerov. Vzdelávacie programy na týchto školách umožňujú športovcom pokračovať vo vzdelávaní aj po skončení strednej školy v štúdiu na vysokej škole.

Výsledky evaluácie existujúcich športových škôl a športových tried poukazujú na fakt, že študenti športovci nie sú vždy lepší v akademických a športových výsledkoch ako talentovaní športovci v bežných školách. Úspech športových škôl a športových tried závisí od mnohých faktorov vrátane kvality flexibilných úprav v škole, spolupráce so športovými federáciami ohľadne profilu a kvalifikácie trénerov a obsahu tréningových programov. Kvalita taktiež závisí od výberu škôl a mechanizmov monitoringu. Je tiež možné uvažovať o akreditačnom systéme na školách, ktoré majú ambíciu byť športovými školami. Výmena skúseností v a medzi členskými štátmi EÚ berúc do úvahy špecifické postavenie školy a športu v každom národnom systéme vzdelávania a športu, by mala zlepšiť efektivitu športových škôl a špeciálnych gymnázií. Postavenie vrcholového športovca s oslabením, často zanedbávané pri hodnotení rôznych systémov, by malo byť súčasťou tejto výmeny skúseností.

2.3.2 Odborné vzdelávanie a školenie

Je potrebné naďalej skúmať príležitosti na implementáciu dvojitej kariéry v systéme odborného vzdelávania a školenia (VET). Pre mnohých talentovaných športovcov odborné vzdelávanie predstavuje vzdelávaciu časť ich duálnej kariéry. Je preto potrebné vytvoriť špeciálne opatrenia, ktoré v ideálnom prípade budú súčasťou právneho alebo politického rámca pre všetky inštitúcie VET v členskom štáte. Študenti by mali mať možnosť predĺžiť si odborné vzdelávanie a školenie kvôli vrcholovému športu. Vyžaduje to, aby aj zamestnávateľ aj edukačná inštitúcia zaujali flexibilný postup. Inštitúcie odborného vzdelávania by mali mať primárnu zodpovednosť za zaistenie, aby osobné plány vzdelávania boli vytvárané v spolupráci so zamestnávateľom a študentom. V prípadoch, kde je potreba doplnkového tútorstva na zabezpečenie, aby študent dosiahol požadované kompetencie, by vzdelávací systém mal ponúkať takéto tútorstvo.

Pozitívne skúsenosti v členských štátoch EÚ, kde mládežnícke akadémie profesionálnych športových klubov už spolupracujú s inštitúciami odborného vzdelávania, vedúce ku kvalifikáciám blízky športu ako napr. športový inštruktor alebo tréner, ukazujú, že opatrenia dvojitej kariéry by nemali byť obmedzené iba na flexibilitu, ale mali by tiež zahŕňať kurikulum vedúce k profesii v športe.

Príklad dobrej praxe

Akadémia Johana Cruyffa ponúka na mieru šité študijné programy pre vrcholových športovcov vo všetkých športových odvetviach v piatich „Regionálnych strediskách odborného vzdelávania“, ktoré spravuje Holandské ministerstvo školstva. Študenti športovci a športovci, ktorí odišli zo športu, sa môžu kvalifikovať ako (asistenti) tréneri, organizátori športových podujatí alebo v profesii športového marketingu (EQF úrovne 3 a 4).

Inštitúcie odborného vzdelávania niekedy ponúkajú dôležité prvky smerom k rozvoju profesionálnych športovcov, napr. vo forme aplikovanej teórie športového tréningu, kontraktov a pracovných podmienok, cudzieho jazyky, komunikácie a médií, lekárskej starostlivosti, prevencie zranení, atď. Prostredníctvom systému odborného vzdelávania sa v členských štátoch EÚ už rozvinuli zásadné učebné pomery v sektore športu.¹⁶ Doškoľovanie v rámci pracovnej zmluvy so zamestnávateľom (napr. jeden deň vzdelávania a 4 dni práce za týždeň) a miesto odborného vzdelávania môžu byť ďalšími vzormi umožňujúcimi športovcom profitovať z prípravy na zamestnanie.

Príklad dobrej praxe

V Anglicku Výbor pre zručnosti „Skills Active“ uskutočňuje rozšírený učňovský pomer v programe „Sporting Excellence“ v odbornom vzdelávaní, ktorý sa zameriava na štruktúrovanú výučbu a rozvoj v mnohých druhoch športu pre talentovaných mladých športovcov (vo veku 16-19 rokov), ktorí majú potenciál a príležitosť excelovať vo svojom športe buď súťažiac na medzinárodnom poli, alebo zaisťujúc si profesionálnu zmluvu. Program v súčasnosti navštevuje približne 2.500 športovcov v 20 druhoch športu, vrátane športu pre zdravotne oslabených. Je vytvorený tak, aby zlepšil schopnosť športovca plánovať, aplikovať a hodnotiť jeho rozvoj v príslušnom technickom, taktickom, telesnom a psychologickom aspekte svojho športu a tiež sa zaoberá viacerými ďalšími oblasťami ako napr. životný štýl, budovanie kariéry, komunikácia zdravie a bezpečnosť.

V skutočnosti nie veľké množstvo inštitúcií odborného vzdelávania v členských štátoch EÚ ponúka programy odborného vzdelávania, ktoré by sa mohli stať povoláním športovcov kvôli krátkej kariére profesionálneho športovca, ale iné inštitúcie ako sú mládežnícke akadémie profesionálnych klubov ich ponúkajú. Formalizovaná spolupráca medzi partnermi z profesionálnych klubov/družstiev a inštitúcií odborného vzdelávania narastá a je potrebné ju propagovať.¹⁷ Východiskovým bodom tejto spolupráce by mal byť popis potrebných kompetencií (vedomosti, zručnosti a zodpovednosť) pre vrcholového profesionálneho športovca. Národné športové organizácie (napr. členovia asociácie EU Athletes, FIFPro a výbory športovcov) by mohli byť vyzvané prispieť k formulácii takýchto profilov ako súčasti spoločenského dialógu vo vzťahu k odbornému vzdelávaniu v členských štátoch EÚ. Profily by mali obsahovať rozvoj rozhodovania a zodpovednosti na strane športovca ako aj prenosné zručnosti, ktoré sa dajú preniesť do iných oblastí ich života.

¹⁶ napr. v Rakúsku, Holandsku, Francúzsku, Veľkej Británii, Španielsku.

¹⁷ Niektoré krajiny majú duálny systém odbornej prípravy pozostávajúci z tzv. riadeného vyučovania (guided learning) v zamestnaní a v špecifických dňoch vo vzdelávacej inštitúcii, ktorý je organizovaný a platený priemyslom a/alebo vzdelávacím sektorom. Sektor profesionálneho športu v týchto duálnych systémoch zdá sa absentuje.

2.3.3 Vysokoškolské vzdelávanie

Kombinácia vzdelávania a tréningu je často komplikovaná, ak športovci chcú kombinovať vysokoškolské vzdelávanie so svojou športovou kariérou. V tomto veku dochádza k viacerým prechodom, napr. ak sa študent sťahuje z rodiny do iného mesta, nachádza nových priateľov, mení klub a musí robiť nové tréningové opatrenia. Vo všetkých oblastiach sú potrebné značné investície. Vo väčšine členských štátov EÚ nie sú plánované príležitosti pre akademické vzdelávanie a športovú kariéru.

Fakulty telesnej výchovy a športu v členských štátoch EÚ sú adaptované na tréning, nakoľko všetky ich predmety výučby sú zamerané na šport. Vo všeobecnosti vedú k povolaniam učiteľa telesnej výchovy alebo trénera v športe.

Niektoré krajiny majú iba fakulty športu prispôsobené na to, aby športovci mohli dosiahnuť vysokoškolské vzdelanie. V niektorých prípadoch fakulta športu nemusí byť najlepšou cestou v dvojitej kariére. Ak sa skombinuje viacero športov v kurikule, špeciálna disciplína športovca môže trpieť preťažením a môže dôjsť k zraneniam z pretrénovania, čo môže mať negatívny dopad na športovú výkonnosť športovca. Je však potrebné zistiť, či v rámci bakalárskeho stupňa v aplikovanom športe nie je možné uznávať vedeckú prípravu profesionálneho športovca ako prvok v kurikule.

Príklad dobrej praxe

Vrije Universiteit Brussel v magisterskom programe Telesná výchova vyvinula individuálny študijný plán pod názvom „Elite Sport Career“. Táto študijná cesta umožňuje vrcholovým športovcom nielen sa vyhnúť možnému telesnému preťaženiu a zraneniam spojeným s vyučovaním vyžadujúcim veľké fyzické úsilie, ale učí ich tiež ako aplikovať teoretické poznatky a aplikované zručnosti získané počas kurzov ich vzdelávacieho programu (napr. športová psychológia, biomechanika, anatómia, manažment) do analýzy, evaluácie a nepretržitého rozvoja rôznych aspektov ich vlastnej dvojitej kariéry. Týmto spôsobom sa vrcholoví športovci pripravujú na svoju kariéru po ukončení športovej ako napr. tréner, športový manažér, učiteľ telesnej výchovy alebo manažér fitness, ale tiež ako aktívne využívať nadobudnuté kompetencie pri optimalizácii vlastnej dvojitej kariéry počas univerzitného štúdia. Ukazuje sa, že vrcholoví športovci - študenti na slobodnej univerzite Vrije Universiteit Brussel dosahujú lepšie akademické výsledky ako priemerní študenti.

Väčšina členských štátov EÚ oprávňuje vrcholových športovcov aby benefitovali zo špecifických výhod berúc do úvahy špecifickosť ich podmienok. Ale univerzity sú autonómne a preto oprávnené regulovať status a podporu alokovanú vrcholovým športovcom a stanoviť si svoje vlastné opatrenia týkajúce sa flexibility denného programu vyučovania, dištančného vzdelávania, tútorov, atď. Niektoré univerzity v členských štátoch EÚ majú špecifické politiky alebo programy, ktoré umožňujú vrcholovým športovcom ľahšie prijatie na univerzitné vzdelávanie. Taktiež Ministerstvo športu alebo školstva v závislosti od členského štátu EÚ, zaviedlo tieto politiky do praxe. Športovci musia spĺňať špecifické kritériá pre kvalifikáciu na uľahčené prijímacie požiadavky, ktoré sa rôznia medzi jednotlivými členskými štátmi EÚ, ale zvyčajne sa obmedzujú na umiestnenie v prvej trojici na OH, svetových šampionátoch alebo európskych šampionátoch.

Niektoré členské štáty EÚ majú systém prémie, kde môžu „bonusové“ body na základe športovej výkonnosti prispievať k splneniu prijímacích požiadaviek.

Príklad dobrej praxe

Francúzske predpisy vyžadujú, aby univerzity podporovali prijatie vrcholových športovcov na štúdium. Môžu prosperovať zo statusu zamestnaných študentov, z predĺženej doby štúdia, z poskytnutí bonusov na skúškach, alebo z oprávnených absencií. Okrem toho má každý rok 20 vrcholových športovcov prístup ku školám, ktoré organizujú kurzy pre fyzioterapeutov bez prijímacích skúšok, uznávajúc neformálne učebné skúsenosti športovcov. Vrcholoví športovci môžu taktiež profitovať zo špecifických opatrení kvalifikovať sa pre národný certifikát športového inštruktora. Môžu sa však kvalifikovať pre certifikáty iba vtedy, ak splnia všeobecné požiadavky vzťahujúce sa na skúšky.

Prax často ukazuje, že existujúce opatrenia nie sú dostačujúce (žiadna politika univerzity, príliš vysoká závislosť na individuálnych riešeniach) a že mnohí vrcholoví športovci nemôžu študovať efektívne ak chcú dosiahnuť vrcholovú úroveň v športe, obzvlášť ak sú „potrestaní“ reštriktívnymi opatreniami vo vzťahu k predĺženému štúdiu. Malo by byť v záujme krajín, ktoré nemajú vytvorenú legislatívu, na základe ktorej by došlo k všeobecnej dohode medzi športovými partnermi a príslušnými vysokoškolskými inštitúciami, a definovať štatút športovca študenta na vysokej škole, ktorý by rešpektovali a uznávali všetci partneri. Týmto by sa zvýšila transparentnosť tak, aby športovci vedeli, aké špecifické programy môžu očakávať, kedy a kde. Systém akreditácie by mal byť vytvorený tak, aby identifikoval a vybral inštitúciu alebo fakultu na univerzite s vhodným programom dvojitej kariéry. Využitie športových služieb pre študenta športovca na univerzitnom kampuse pre jeho pravidelný tréning by malo byť jedným z prvkov takýchto programov.

2.3.4 Dištančné vzdelávanie

Vytvorenie širokej škály flexibilných foriem poskytovania vzdelania je rozhodujúce pre splnenie potrieb študenta športovca vo všetkých druhoch vzdelávania. Dištančné vzdelávanie (alebo rozložené štúdium) môže obzvlášť poskytnúť študentovi flexibilitu čo sa týka načasovania a umiestnenia jeho športových a akademických aktivít. Študenti športovci môžu rovnako profitovať z vytvorenia virtuálneho učebného prostredia (VLE) v mnohých vzdelávacích inštitúciách a príchodu lacných a funkčných prostriedkov poskytovania tútorskej podpory cez internet. Programy dištančného vzdelávania však potrebujú silné investície zdrojov do vývoja a testovania materiálov pred zavedením nového modulu. Náklady sa dajú zredukovať vtedy, ak vzdelávacie orgány a inštitúcie vyvinú spoločne platformy, kurikulá a programy.

Usmernenia pre činnosť

Usmernenie 10 – Verejné orgány a partneri by mali vytvoriť sieť pre dvojité kariéry v športe a školách, v ktorých sú zahrnuté špecifické úpravy (napr. flexibilita, prispôsobené kurikulum, e-learning, doplnkové tutorstvo, použitie zariadení a športových služieb a podporných služieb).

Usmernenia pre činnosť

Usmernenie 11 – Vzdelávacie a športové orgány by mali zväziť vytvorenie špecifických príležitostí pre športovcov v etape rannej špecializácie v systéme školského vzdelávania pre mladých športovcov za prísnych podmienok, ktoré chránia a zabezpečujú telesný a mentálny rast mladých športovcov, predovšetkým v úzkej spolupráci s miestnymi klubmi a s transparentným monitorovacím systémom.

Usmernenie 12 – Verejné orgány a partneri by mali vyvinúť siete pre dvojité kariéry v športe a odbornom vzdelávaní a školiacich inštitúciách (VET), v ktorých sú zahrnuté špecifické úpravy (napr. flexibilita, prispôbené kurikulum, e-learning, doplnkové tutorstvo, používanie zariadení a športových služieb a podporných služieb).

Usmernenie 13 – Vzdelávacie a športové orgány by mali propagovať spoluprácu medzi profesionálnymi športovými akadémiami a inštitútmi odborného vzdelávania (VET) pri organizovaní dvojitej kariéry efektívnym a atraktívnym spôsobom, vrátane tých študentov, ktorí už ukončili povinné vzdelávanie.

Usmernenie 14 – Vzdelávacie a športové orgány by mali povzbudzovať partnerov v športe a vysokoškolských inštitúciách k tomu, aby vytvárali a implementovali cesty dvojitej kariéry vrátane obsahu vzdelávania a využívania zariadení a podporných služieb.

Usmernenie 15 – Verejné orgány by mali podporovať vytváranie akreditačných systémov pre vzdelávacie inštitúcie so športovým profilom zapojených do dvojitéch kariér študentov športovcov berúc ohľad na špecifické charakteristiky rôznych druhov vzdelávania.

Usmernenie 16 – Vzdelávacie orgány by mali propagovať a podporovať spoluprácu medzi vzdelávacími inštitúciami pri vyvíjaní učebných plánov, programov a materiálov s využitím buď zdieľaného virtuálneho prostredia (VLE) ako platformy, alebo zdieľaného protokolu, ktorý sa má uspokojiť miestnym platformám VLE.

2.4 Zamestnanie

2.4.1 Kombinácia práce a športu

Členské štáty EÚ ako súčasť politiky zamestnávania a športu majú vytvorené štruktúry poskytujúce poradcovstvo a podporu športovcom pri plánovaní ich kariéry, vrátane programov s úpravami dohodnutými medzi spoločnosťami a personálom športovcom týkajúcimi sa vyváženia potrieb športového programu s obchodnými potrebami.

Niektoré členské štáty EÚ alokujú niekoľko postov v rámci verejného sektora špecificky pre športovcov. V niektorých krajinách špičkoví športovci môžu pracovať pre vládu a verejné inštitúcie, alebo môžu získať pozície v armáde, pohraničnej polícii, lesníctve a/alebo colnej správe. Existujú rôzne modely, napr. športovci sú zaškoľovaní na funkcie v týchto službách, majú čiastkové pracovné pomery, alebo sú k dispozícii pre marketing a reklamu. Čo sa týka týchto

príležitostí, vo všeobecnosti športovci sú veľmi pozitívni. Odchod zo športu však tiež vedie k odchodu z verejnej služby v dôsledku nedostatku perspektív dlhodobej kariéry.

Zavedenie systémov finančnej podpory športovcov v členských štátoch EÚ umožnilo zvýšenie počtu športovcov, ktorí sa stali športovcami na plný úväzok. Podstatný počet vrcholových študentov stále potrebuje mať stály príjem cez celodenný alebo čiastočný pracovný pomer ako doplnok k športovému financovaniu. Pre týchto športovcov je flexibilita v zamestnaní kľúčová z hľadiska kombinovania ich zamestnania so športom a dosiahnutia správnej rovnováhy. Kombinovanie praxe vrcholového športovca so zamestnaním v mimo športovom sektore však môže byť problémom. Zamestnávateľia možno nechápu tlak a fyzické nároky, ktoré vrcholový šport kladie na športovca, a tiež stres z rizika športových zranení, ktoré môžu ovplyvniť výkonnosť a účasť športovcov na pracovisku. Čo sa týka športu, tlak, ktorý vytvárajú športovci sami na seba pri dosahovaní vysokej výkonnosti, ako aj tlak trénerov, môžu limitovať množstvo flexibility a pochopenia pre prácu mimo oblasti športu. Aby športovci uspeli, potrebná je flexibilita zo strany zamestnávateľov aj trénerov.

Príklady dobrej praxe

V Nemecku národné združenie spoločností ponúka miesto odbornej výučby a zamestnania, ktoré sú kompatibilné so súťažným športom vykonávaným na plný pracovný pomer. Nadácia na pomoc športu poskytuje finančné kompenzácie v prípade straty zárobku spoločnostiam, ktoré zamestnávajú športovcov.

Keltská športová asociácia (Gaelic Athletic Association) a Keltská hráčska asociácia (Gaelic Players Association) spolupracuje na programe prosperity športovca, ktorý umožňuje hráčom keltského futbalu a hurlingu z celého Írska prístup k programu rozvoja kariéry, ktorý obsahuje „Balíček naštartovania kariéry“ a „Balíček rozvoja kariéry“, „Podnikateľský mentoring“, „Štart a rozvoj podnikania“ a „Zlepšovanie zručností“.

Stimuly by mali byť ponúkané spoločnostiam na vyhľadávanie športovcov so špeciálnym zreteľom na dievčatá – vrcholové športovkyne a vrcholových športovcov s oslabením. Športovci by mali byť školení tak, aby chápali pracovný trh a mohli pozitívne prispievať k cieľom svojich zamestnávateľov cez kompetencie a učebné skúsenosti v športe. Podnikanie priťahuje spoločné hodnoty a zapojenie sa do športového sponzorstva. Aby športové organizácie mohli mať prístup k mimo športovým sponzorom a obchodným združeniam, mali by hľadať pomoc u obchodných komôr, obchodných združení a spoločností, ktoré už spolupracujú so športovcami. Sponzorské zmluvy by mali obsahovať klauzulu o dvojitej kariére, ktoré by zaväzovali podniky ponúkať kariérne príležitosti športovcom spĺňajúcim profilové požiadavky. Už vopred by mali športové organizácie vytvoriť balíček benefitov (stimuly, zvýšená publicita, atď.), aby tak ovplyvnili spoluprácu s firmami, kde sa propaguje pridaná hodnota vrcholových športovcov k mimo športovým zamestnávateľom, obchodné zviditeľnenie spoločností zamestnávajúcich športovcov ako aj transfer tzv. „soft skills“ športovcov do obchodných zručností.

Príklady dobrej praxe

Team Denmark založil spoluprácu so „zlatou sieťou“ širokej škály spoločností, ktoré ponúkajú flexibilné zamestnanie športovcom svetovej úrovne. V úzkej spolupráci s olympijskými výbormi

členských krajín EÚ Adecco ponúka flexibilné čiastočné úväzky, ktoré sú zladené s denným programom športovcov.

2.4.2 Prechod ku kariére po skončení športovej kariéry

Prechod k civilnej kariére po skončení športovej kariéry alebo odchode do dôchodku je jedným z najdôležitejších prechodov športovcov, ktorý spája športový kontext (napr. príčiny ukončenia športovej činnosti, uspokojenie zo športovej kariéry) s mimo športovým kontextom relevantným k začiatkom nového života po športovom. Športovci, ktorí odišli zo športu, musia akceptovať túto zmenu a prispôbiť sa statusu bývalého športovca, začať/pokračovať v štúdiu alebo práci, prehodnotiť svoju personálnu identitu a obnoviť svoj životný štýl a sociálne kontakty. Výskumy potvrdzujú, že viaceré faktory sú dôležité z hľadiska rozhodovacích procesov a sú zodpovedné za rozhodnutie športovca ukončiť svoju športovú kariéru. Niektoré z týchto faktorov majú súvis so športom (napr. nový výber, stagnácia, zranenia) a iné s budúcim životom (napr. ponuka zamestnania, rozhodnutie založiť si rodinu). Čím skôr športovec ukončí športovú kariéru, tým ľahšie pravdepodobne tento proces prebehne.

Zdroje, ktoré pomáhajú športovcom v prechode do post-športovej kariéry by mali obsahovať:

- a) Plánovanie odchodu zo športu už vopred (t.j. keď je športovec ešte aktívny v športe);
- b) Dobrovoľné ukončenie kariéry športovca;
- c) Viacnásobnú identitu športovca a pozitívne skúsenosti v rolách iných ako je rola športovca (napr. ako študent alebo zamestnanec);
- d) Efektívnu sociálnu podporu od rodiny, trénera, rovesníkov, hráčskych asociácií a športových organizácií.

Všetky tieto zdroje môžu uľahčiť realizáciu prechodu športovca a jeho vyrovnanie sa s týmito zmenami. Výhradne športová identita športovca môže naopak spôsobiť krízu identity (t.j. skreslené sebaopínanie), zatiaľ čo nedostatočná podpora zo strany trénerov, športových rovesníkov, hráčskych organizácií a športových organizácií môže viesť k ďalším problémom s plánovaním ukončenia športovej kariéry a ďalšou adaptáciou. Čím viac sa športovci zameriavajú výhradne na šport (napr. na profesionálnu zmluvu), tým viac sú zraniteľnejší pri prechode na post-športovú kariéru. Tieto zistenia potvrdzujú potrebu programov dvojitej kariéry na podporu športovca počas ich športovej kariéry pri príprave na post-športovú kariéru, na uľahčenie ich prispôbenia sa na život po športovej kariére a pomoc pri vyhýbaní sa krízovým scenárom pri prechode.

Vo väčšine členských štátov EÚ vzrastá povedomie o tom, že hoci väčšina športovcov je úspešná pri prechode do nového života alebo kariéry, je potrebné prijať nové opatrenia, aby sa vyhlí osobnostnej kríze a strate hodnôt pre spoločnosť a pracovný trh. Športovci často čelia finančným výzvam a integrácia športovcov do pracovného trhu môže byť často sprevádzaná psychologickým bojom v dôsledku zmeny životného štýlu a podstatnému zníženiu pozornosti verejnosti. Verejné povedomie je často limitované na športovcov prezentujúcich krajinu v národnom tíme a prehliada profesionálnych športovcov hrajúcich v ligách, ktorí často majú iba priemerný plat a nemajú pravidelné kontakty s národnými športovými federáciami. Hráčske asociácie môžu pre týchto pracujúcich športovcov hrať dôležitú úlohu.

Niektoré členské štáty EÚ poskytujú garanciu zamestnania alebo preferenčného výberu na základe športovej výkonnosti. Žiadna krajina EÚ však nemá stratégiu nábora vrcholových športovcov, ktorí odchádzajú zo športu vo verejnom sektore, nakoľko tieto pozície sú vyhradené skôr pre aktívnych ako bývalých športovcov. Iba niekoľko krajín EÚ ponúka priame stimuly (napr. daňové) súkromným spoločnostiam pri zamestnávaní bývalých športovcov.

Väčšina členských štátov EÚ podporuje iniciatívy športových organizácií, siete akademií a olympijských výborov na poli podporných služieb, obzvlášť pri spolupráci s firmami ponúkajúcimi zamestnanie a sponzormi. Takéto služby môžu byť posilňované:

- Poskytovaním príležitostí bývalým vrcholovým športovcom zoznámiť sa so zamestnávateľmi a získať tak informácie o zamestnaniach, očakávaniami a požiadavkami podnikov;
- Monitoringom dostupných pracovných pozícií a poskytovaním informácií bývalým športovcom;
- Vytvorením pozície „styčného dôstojníka“ pre vzťahy s oddeleniami ľudských zdrojov potenciálnych zamestnávateľov;
- Vytvorením príležitostí pre flexibilné stáže, čiastočné pracovné pozície, krátkodobé zamestnania, praktikantské programy pre absolventov a mentoring starších obchodných manažérov;
- Vytvorením lokálnych a regionálnych partnerských sietí so zainteresovanými podnikmi doplnených o náborové siete partnerov;
- Identifikovaním možností vrcholových športovcov rozvinúť svoje odborné kompetencie počas pobytu v inej krajine/regióne (napr. počas tréningových sústredení, po zmene klubu, počas dlhého obdobia súťaženia);
- Organizovaním špecifických aktivít (napr. seminárov, konferencií, workshopov, networkingu, trhov práce) na pomoc športovcom získať náhľad do odbornej kariéry v kombinácii s alebo po ukončení ich športovej kariéry.

Príklad dobrej praxe

Fínska sieť „Sports Academy Network“ informuje športovcov o dostupných službách vrátane doplnkového poradenstva o službách pri hľadaní zamestnania (www.huippu-urheilija.fi).

2.4.3. Sociálny dialóg

Sociálni partneri môžu hrať integračnú rolu pri stanovovaní politiky a implementácii agendy dvojitej kariéry. Pri pokračovaní v odbornom vzdelávaní zamestnávateľa v športe zastúpení hráčskymi asociáciami a zamestnávateľmi môžu byť zainteresovaní prostredníctvom kolektívneho vyjednávania alebo participácie na spoločných výboroch alebo radách inštitúcií, ktoré môžu vzniknúť za účelom riadiť dvojité kariéry.

Spoločenský dialóg nie je vo vrcholovom športe tak rozšírený ako v ostatných sektoroch, nakoľko komercializácia a profesionalizácia sú v mnohých športoch relatívne nové javy. Na európskej úrovni existuje Výbor pre sociálny dialóg (European Sectoral Social Dialogue Committee) vo futbale a Európska komisia navrhla fázu testovania pre Výbor pre sociálny dialóg v širšom sektore európskeho športu.¹⁸ Na stretnutí európskeho sociálneho dialógu v júni 2011 sa Európski sociálni partneri, EASE (Európska asociácia športových zamestnávateľov) a UNI Europa

Sport dohodli na zaradení otázok dvojitej kariéry do svojho budúceho pracovného programu. Existuje mnoho príkladov ustanovení pre dvojité kariéry v sociálnom dialógu na národnej úrovni.

Organizácia pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj (OECD)¹⁹ upozorňuje, že sa zvýšil počet trhových zlyhaní na trhu školení, čo bráni efektívnemu deleniu nákladov a benefitov zo školení medzi zamestnávateľmi a zamestnancami. Popri starších a menej vzdelaných zamestnancoch by bolo vhodné pridať vrcholových športovcov do zoznamu postihnutých zamestnancov. Je tomu tak v dôsledku krátkodobej povahy športových kariér. Športové zamestnávateľské organizácie by mali poskytovať športovcom čas na vzdelávanie a zácvik v kariére po ich skončení športovej kariéry, ale tento cieľ je v praxi veľmi ťažké naplniť, nakoľko neposkytuje žiaden prospech pre súčasného zamestnávateľa.

S narastajúcimi obchodnými záujmami v organizáciách športových zamestnávateľov a riadiacich orgánov narastá aj krátkodobý výkonnostný tlak (tak pre športovca ako aj športovú organizáciu). Tento tlak taktiež znižuje pravdepodobnosť, že čas a energia budú zrušené pre tak dlhodobé priority ako sú dvojité kariéry. Túto dynamiku môžu zhoršiť tréneri, taktiež pod vzrastajúcim výkonnostným tlakom, ktorí môžu považovať aktivitu, ktorá nie je zameraná na úspech, za negatívnu. Jednotliví športovci by nemali byť poznamenaní, ak sa energia alebo čas strávi na záujmy alebo vzdelávanie mimo športové pracovisko.

U profesionálnych športovcov by malo dôjsť k vypracovaniu dohody o kolektívnom vyjednávaní, ktorá sa bude viazať na všetky druhy športov a ktorú prediskutujú európske športové organizácie zastupujúce kluby a vrcholovými športovcami v spolupráci so športovým hnutím. Toto by malo viesť k redukcii rozdielov, ktoré existujú medzi zmluvami realizovanými rôznymi vrcholovými športovcami, ktorým by mohla byť poskytnutá účinnejšia podpora čo sa týka sociálnych aspektov.

Usmernenia pre činnosť

Usmernenie 17 – Verejné orgány v športe a zamestnaní by mali zostaviť sieť doplnkových verejných a súkromných partnerov umožňujúcich vrcholovým športovcom, vrátane športovcov s oslabením, kombinovať optimálnym spôsobom svoje športové a odborné kariéry vo verejných službách (vojenská, policajná, pohraničná, atď.) a súkromnom podnikaní.

Usmernenie 18 – Verejné orgány by mali vyzvať obchodnú komoru a firmy, aby aktívne spolupracovali so športovými organizáciami, aby sa tak zvýšilo povedomie o duálnych kariérach na trhu práce a podporiť partnerstvom so svetom obchodu.

Usmernenie 19 – Verejné orgány a partneri v športe a vzdelávaní by mali podporovať vyvážené cesty pre športovcov odchádzajúcich zo športu tak, aby sa mohli pripraviť na, iniciovať a rozvinúť odbornú kariéru po ukončení svojej športovej kariéry.

Usmernenie 20 – Sociálni partneri by mali zakomponovať duálne kariéry do agendy sociálneho dialógu na národnej a európskej úrovni (profily kompetencií, vzdelávania, služieb).

¹⁸ Správa o rozvoji európskej dimenzie v športe, Európska komisia 2011.

¹⁹ OECD, Výhľad zamestnanosti 2003 – Smerom k viacerým a lepším zamestnaniam

2.5 Zdravie

Mentálne a fyzické zdravie, bezpečnosť a osobné blaho športovcov podčiarkujú ich dvojitú kariéru. Ochorenia a zranenia môžu obmedziť ich schopnosť vyrovnáť sa so športovým tréningom a vzdelávaním. Môžu taktiež mať aj vážny emočný dopad (depresia, strach, nuda, vylúčenie z prostredia družstva) ako aj finančné dôsledky (strata finančného zárobku zo súťaženía, herné bonusy, odmeny za účasť na stretnutí). Je potrebné prijať opatrenia na zabezpečenie, aby športovci neboli vystavení neprimeranému riziku. Zatiaľ čo športové orgány majú povinnosť starať sa o športovcov, je potrebné rešpektovať rozhodnutia samotných športovcov.

2.5.1 Psychologická pomoc

Popri viac predpovedateľných prechodoch športovci často čelia nie normatívnym prechodom, ako sú vážne dlhodobé zranenia, zmena osobného trénera, prerušenie kariéry kvôli materstvu, alebo v dôsledku pozitívneho dopingového testu, ako aj prechodom, v ktoré sme dúfali, ale neboli splnené (napr. olympijské hry). Niekedy sú športovci nútení prerušiť športovú kariéru alebo sú obeťami sexuálneho násillia. Takéto prechody môžu mať obrovský dopad na kvalitu života športovca a účasť na súťažnom športe. Športovci by sa preto mali naučiť vyrovnávať sa so zmenami v ich kariére. Vzdelávanie a preventívne opatrenia môžu športovcom pomôcť lepšie si uvedomovať nadchádzajúce prechody a pripraviť si včas zdroje tak, aby sa s tým vyrovnali. Intervencie riešenia krízy by mali pomôcť športovcom analyzovať krízové situácie a nájsť najlepší spôsob ako uplatniť efektívnu stratégiu.

Psychologická pomoc, ktorá je kľúčovou súčasťou podporných služieb, je rýchlo sa rozvíjajúcou oblasťou diskusií v aplikovanej športovej psychológii zacielenou na pomoc športovcom prekonať prechody v ich kariére v aj mimo šport cez špecifické intervencie. Kombinovanie športu s inými aktivitami v živote, vyvážený životný štýl redukujúci stres a zlepšujúci osobné blaho, videnie športovej kariéry iba ako súčasť životnej kariéry patria medzi ústredné doktríny kariérnej pomoci. Táto pomoc by sa mala zameriavať na vyučovanie športovcov zručnostiam potrebným pre život, ktoré sa dajú aplikovať tak v športe ako aj mimo neho a poskytovať rozvoj, podporu a poradenstvo.

2.5.2 Zdravotnícka podpora

Zdravotnícka podpora je kľúčová a mala by obsahovať pravidelné a komplexné zdravotné kontroly za účelom identifikovať znaky zdravotných problémov, ktoré nemusia byť viditeľné počas športovania. Niektoré členské štáty EÚ vypracovali podrobné právne úpravy týkajúce sa zdravotných prehliadok, zatiaľ čo ostatné krajiny nemajú nejaké záväzné predpisy a prehliadky sú v kompetencii športových organizácií. Čo sa týka výživy, iba niektoré krajiny majú isté pravidlá; tieto sú vo všeobecnosti vydávané športovými organizáciami. Je potrebné venovať pozornosť stravovacím poruchám u mladých (ženských) športovkyň v športe, kde nízka telesná hmotnosť je výhodou (napr. gymnastika, krasokorčuľovanie, vytrvalostné športy a športy s hmotnostnými kategóriami).

Zabezpečenie rozvoja mladých športovcov, najmä však tých vo veku mladšieho a stredného školského veku a oslabených športovcov, by malo mať vysokú prioritu. Je preto potrebné urobiť

opatrenia, aby táto skupina športovcov dostala správnu pravidelnú lekársku starostlivosť a dohľad nad výživovými zvyklosťami a aby zabránili ich dopingu. Vo svetle pravdepodobných zmien v prostredí a realizačnom tíme v priebehu kariéry športovca by verejné ustanovizne mali zvážiť vydanie zdravotných záznamov, ktoré by mal dostať každý vrcholový športovec na začiatku športovej vrcholovej prípravy a ktoré by zostali jeho vlastníctvom natrvalo.

U športovcov, ktorí kombinujú šport s prácou, sú potrebné mimoriadne opatrenia zo strany verejných ustanovizní zodpovedných za verejné zdravie, smerujúce k uznaniu športových zranení alebo zlému zdravotnému stavu vo vzťahu k účasti na športovej činnosti (osteoartritída, problémy s chrbtom) v kontexte práce mimo oblasť športu. Poistenie alebo kompenzácia za zranenia ako „pracovný úraz“ by sa nemali odmietiť kvôli existencii predchádzajúcich podmienok, ktoré boli výsledkom intenzívnej účasti na športovej činnosti.

2.5.3 Programy prevencie

Nevyhnutným aspektom súťaženia a tréningu na najvyššej úrovni je riziko a výskyt pretrénovania, vyhorenia a zranení, ktoré môžu byť v rozsahu od menších, krátkodobých prepätí a prekážok v tréningu až po potrebu dlhodobej rehabilitácie alebo dokonca vystupňovaného oslabenia v neskoršom živote.

Význam poskytnutia včasnej a adekvátnej starostlivosti za účelom minimalizovať dlhodobé vplyvy je životne dôležitá otázka pre každého zraneného alebo pretrénovaného športovca. Náklady a geografická vzdialenosť od poskytnutia starostlivosti by nemali byť faktormi, ktoré znižujú schopnosť športovca mať prístup k starostlivosti. Jediným záujmom by však nemalo byť liečenie. Redukovanie rizika akéhokoľvek zranenia alebo krízy na prvom mieste by malo byť považované za rovnako dôležité. Preverovanie môže identifikovať slabosti, ktoré môžu viesť k zvýšenému riziku zranenia. Na riešenie tejto slabosti s pozitívnym dopadom na výkonnosť športovca sa potom môže implementovať nápravná činnosť. Okrem toho vzdelávanie v oblasti techniky, zotavenie sa z účasti/cestovania, bezpečné používanie a kvalita náčinia, náradia a povrchov, ako aj výživa napomôžu športovcom vyrovnať sa s fyzickými dopadmi ich športu vrátane v období po ukončení ich športovej kariéry, a preto by mali byť zahrnuté do vzdelávacej časti ich dvojitej kariéry.

Usmernenia pre činnosť

Usmernenie 21 – Športové, zdravotnícke a edukačné ustanovizne by mali spoločne podporovať rozvoj zdravia a psychologickú pomoc, preventívnych a vzdelávacích programov pre športovcov v oblastiach životných zručností, prevencie zranení, zdravého životného štýlu, výživy a techník zotavenia ako prvku vzdelávacej časti duálnej kariéry.

Usmernenie 22 – Národné športové organizácie, programy zdravotného poistenia a lekárske povolanie by mali zlepšiť komunikáciu na základe zdravotných záznamov športovcov, s plným ohľadom na rešpektovanie ochrany dát, zabezpečiť lepší tok informácií o zraneniach ako aj rýchlu a adekvátnu žiadosť o súhlas lekárskeho odborníka na národnej a medzinárodnej úrovni.

Usmernenie 23 – Ustanovizne verejného zdravotníctva sú vyzvané na zváženie prehodnotenia ustanovení o poistení, aby poskytla zamestnávateľom, pracujúcim športovcom a športovcom, ktorí odišli zo sféry športu doplnkovú ochranu zamestnanca čo sa týka zranení vo vzťahu k športu.

2.6 Finančné stimuly pre športovcov

Mnohé správy a štúdie potvrdzujú, že vrcholoví športovci a ich rodiny musia často čeliť dlhodobým finančným výzvam, často už od raného veku. Športový tréning a športové vybavenie vyžadujú veľké investície, ktoré často musia poskytovať úplne alebo čiastočne rodičia športovca. Významný čas venovaný vykonávaniu športovej činnosti a súťaženiu taktiež často zabraňuje možnostiam iných zárobkov. Štipendiá, príspevky a iné kompenzačné opatrenia sú často nevyhnutné pre mladých talentovaných športovcov, ktorých rodiny si nemôžu dovoliť ich financovanie v rámci domáceho rozpočtu.

Existuje veľmi široké spektrum rozličných modelov reprezentujúcich spôsob finančných podpôr v členských štátoch EÚ na základe (právnych) rámcov na kompenzáciu nákladov, štipendiá, minimálny príjem alebo príjem v závislosti od športových výsledkov a sponzorstvo. Vo fáze vzdelávania v rámci dvojitej kariéry sú hlavnými zdrojmi príjmu talentovaných športovcov štipendiá a špecifické príspevky. Pre vrcholových športovcov sú dostupné aj iné špecifické príspevky vďaka kontraktom, finančným odmenám za dosiahnutie určitých výsledkov v súťaži, sponzorským prostriedkom. Naopak, športovci sa musia zaujímať najmä o sociálne zabezpečenie, plánovať penziu a poistenie v dôsledku možných zmien v kariére športovca, potenciálne nízkeho veku odchodu zo športu a nástrah športového súťaženia, ktoré často nepatria do systému zdravotného a sociálneho zabezpečenia.

2.6.1 Štipendiá

Väčšina členských štátov EÚ ponúka študentom štipendiá na ich finančnú podporu počas univerzitného štúdia a umožňuje im kombinovať vysokoškolské vzdelávanie s ich športovými ambíciami. Zdroj a rozsah štipendia značne varíujú. Štipendiá, či už akademické, športové alebo ich kombinácia, sú často nevyhnutné na zabezpečenie, aby sa študenti športovci mohli zamerať na svoje dva hlavné ciele v oblasti športu a vzdelávania.

Mali by sa vytvoriť štipendiá dvojitej kariéry. Popri určitých kritériách výberu môžu vyžadovať kontinuálne dodržiavanie určitých pravidiel vzťahujúcich sa na akademické a/alebo športové výkony. Je treba zvážiť, že štipendium by nemalo poskytnúť športovcovi špeciálny status alebo výhodu oproti ostatným študentom, má športovcovi pomôcť mu iba vyrovnať sa s výzvami, ktorým musí čeliť počas dvojitej kariéry. Je potrebné zahrnúť nasledovné prvky:

- Finančnú pomoc na pokrytie výdavkov v súvislosti so športom (napr. športový výstroj alebo cestovné na športové súťaže);
- Platbu školného v niektorých špecifických vzdelávacích programoch;
- Podporné služby.

Programy štipendií môžu obsahovať aj kritériá na stimuláciu športovcov dosahovať výborné výsledky v štúdiu alebo v športe ako protihodnotu za štipendium. Môžu tiež zahrňovať rozpočet na plánovanie cesty do zahraničia na šport a/alebo vzdelávanie športovca. Príspevky súkromných podnikateľov by mohli byť propagované cez zníženie dane.

Príklady dobrej praxe

Univerzita v Lisabone podporuje študentov, ktorí súčasne dosiahli akademické a športové úspechy tým, že im ponúka celoročné štipendium 400 €. Aby študent získal túto finančnú podporu, musí ukončiť akademický rok a získať titul národný alebo európsky univerzitný majster reprezentujúci Univerzitu v Lisabone. Na každoročnom Gala univerzity rektor odovzdáva verejné uznanie za výborné výsledky v športe a štúdiu.

TASS (Systém štipendií talentovaným športovcom) je schéma vo Veľkej Británii zameraná na talentovaných športovcov vo veku 16 a viac rokov, ktorá sleduje vrcholový šport aj vzdelávanie. Táto schéma sa udeľuje cez sieť univerzít, škôl a fakúlt v celej krajine, pričom zjednocuje národné federácie a vzdelávacie inštitúcie a poskytuje stratégiu, rozvoj zamestnancov a financovanie na podporu športovcov využívajúcich systém dvojitej kariéry. Typické štipendium pozostáva z časti finančnej pomoci na výdavky počas súťaží, cestovné, športový výstroj a trénerov, spolu s poskytovanými podpornými službami v oblasti kondičnej prípravy, fyzioterapie a lekárskej pomoci/poistenia a podpory životného štýlu a vzdelávania.

2.6.2 Iná finančná pomoc

Vo viacerých krajinách športovci, ktorí nedostávajú štipendium alebo nemajú pravidelný príjem, sú podporovaní národným programom pre vrcholových športovcov, zatiaľ čo ostatní dostávajú podporu z lotérií.

Príklady dobrej praxe

Sport Aid Austria podporuje 460 športovcov pôsobiacich v olympijských i neolympijských športoch v 5 rôznych kategóriách vrátane špeciálnych kategórií pre juniorov a ženy.

Okolo 3.800 talentovaných a vrcholových športovcov v Nemecku dostáva podporu od Sport Aid s celkovým rozpočtom 10 a 12 mln € za rok (65% z darov, zisk z podujatí, fondov; 20% z lotérií a 15% zo športovej značky).

V Bulharsku športovci v rámci národného programu vrcholových športovcov v príprave na Olympijské hry dostávajú mesačne podporu (v závislosti od počtu získaných medailí). Víťaz Olympijských hier získava športovú penziu.

Vo väčšine členských štátov EÚ športovci ak majú limitované ostatné finančné zdroje a ak podpíšu zmluvu, majú nárok iba na získanie príspevkov alebo kompenzácie. Niekedy národné asociácie alebo športové kluby alokujú štipendia mladým športovcom. V profesionálnom športe sa podpisujú profesionálne zmluvy v rámci kolektívnych športov a kompenzáciu udeľuje klub. V niektorých športoch a krajinách mladí športovci podpisujú zmluvy so svojimi národnými asociáciami, zatiaľ čo v iných môže dostať športovec kompenzáciu od štátu vo forme financovania na základe športových výsledkov alebo štipendium poskytované nezávisle od športových výsledkov prípadne platbu za účasť na súťažiach. Výmena dobrých skúseností a princípov rôznych národných systémov podpory by mohla pomôcť športovým ustanovizniam a partnerom vytvoriť a ďalej rozvíjať koherentnejší systém finančnej podpory, v ktorej sú uznávané rôzne fázy dvojitej kariéry vrátane obdobia, kedy sú podporné služby poskytované aj naďalej po skončení aktívnej kariéry športovca.

2.6.3 Sociálne zabezpečenie, ochrana zdravia a plány na odchod zo športu

Napriek názoru verejnosti na vysoké platy profesionálnych/vrcholových športovcov realita ukazuje, že finančne nezávislých je iba minimálny počet. Väčšina športovcov sa spolieha v istých fázach ich športovej kariéry alebo pri prechode na iné povolanie na verejnú podporu. Zdroje rizík zahŕňajú: nestálu pracovnú zmluvu, krátkodobé financovanie na základe výkonnosti, ktoré vyplýva z dôvery v zamestnanie, pomoc v nezamestnanosti alebo financovanie z rodiny; zranenia, ktoré skracujú alebo bránia športovej kariére a môžu sa stať chronickými, čo ovplyvňuje aj pracovnú kariéru po skončení aktívnej športovej kariéry a má za následok vyššie náklady na zdravotnú starostlivosť počas života športovca; a nedostatok finančných zdrojov počas prechodu z aktívnej športovej kariéry na pracovný trh, čo môže mať za následok spoliehanie sa na podporu v nezamestnanosti a podporu v tréningu.

Vrcholový šport vyžaduje intenzívne fyzické úsilie, preto zranenia mladých športovcov bývajú časté a môžu sa vyskytnúť aj udalosti vedúce k ukončeniu profitujúcej kariéry. V prieskume pracovných podmienok z r. 2008 profesionálnych basketbalistov financovaný Európskou komisiou sa uvádza, že viac ako 50% hráčov vo veku 31-35 rokov utrpelo vážne zranenia, ktoré od nich vyžadovali vynechanie v práci počas 6 a viac týždňov. Možno preto odporúčať, aby sa v každom členskom štáte EÚ prijali opatrenia na zabezpečenie účinnej sociálnej ochrany talentovaných a vrcholových športovcov počas ich športovej prípravy a súťaženia.

V niektorých členských štátoch EÚ neexistuje špeciálny fond alebo schéma určená pre mladých športovcov v prípade zranenia počas tréningového obdobia. V iných krajinách existuje tzv. Štátny fond, schémy cez športové asociácie, iné verejné alebo súkromné fondy, alebo súkromné poisťovacie kontrakty. Bolo by potrebné analyzovať, či súkromné poisťovacie krytie, ktoré je veľmi nákladné pre mladých športovcov, je dostatočné.

Iný spôsob efektívnej ochrany talentovaných a vrcholových športovcov môže predstavovať uznávanie skutočnosti, že športovci uvedení na zozname vydanom príslušnou športovou asociáciou vykonáva nebezpečnú športovú činnosť, čo ich zaradí pod špecifické ustanovenia podobné takým, ktoré sa aplikujú napr. u požiarnikov vo Francúzsku. To má za následok lepšie poisťové krytie.

Dobré praxe na poli zranení existujú v niektorých krajinách na základe iniciatívy štátneho alebo Olympijského výboru, kde vrcholoví športovci pri získaní športovej licencie benefitujú z poisťového krytia zranení, či už cez kompetentné športové asociácie alebo ich klub.

Príklady dobrej praxe

V Luxemburgu štát schvaľuje poisťovaciu politiku chrániacu všetkých športovcov, ktorí vlastnia licenciu vydanú národnou športovou asociáciou. Toto poistenie zahŕňa zranenia týkajúce sa športovej aktivity.

Taliansky olympijský výbor (CONI) zaviedol fond pre poistenie vrcholových športovcov pod názvom SPORTASS, ktorý poskytuje poisťové krytie a platby verejnej sociálnej starostlivosti na športové zranenia. SPORTASS sa týka profesionálnych športovcov, ktorí sú členmi Olympijského klubu.

Národné usmernenia sa v tejto oblasti v jednotlivých krajinách líšia a malo by sa vyvinúť úsilie na zovšeobecnenie pokrytia mladých športovcov poistnými zmluvami. Členské štáty by si mohli zvoliť minimálnu poisťovaciu zmluvu podpísanú športovými asociáciami, ktorá by umožňovala zranenému športovcovi získať odškodnenie. Taktiež by si krajiny mohli zvoliť systém, v ktorom udelenie štipendia zahŕňa aj zdravotné poistenie.

U profesionálnych športovcov a športov by tento druh opatrenia mohol byť témou spoločenského dialógu a mohol by byť súčasťou dohôd o kolektívnom vyjednávaní platných pre európskych profesionálnych športovcov.

Príklad dobrej praxe

V Taliansku fond „Fondo“ bol kolektívne dojednaný Talianskou basketbalovou hráčskou asociáciou (GIBA), Talianskou basketbalovou ligou a federáciou (www.giba.it) ako tzv. „predpenzijný“ fond.

Čo sa týka sociálneho zabezpečenia a dôchodkových programov, mladí profesionálni športovci v mnohých členských krajinách EÚ benefitujú zo všeobecnej schémy sociálneho zabezpečenia, niekedy už od veku 15 rokov. Väčšina krajín však nemá pre športovcov amatérov žiaden špecifický plán s ohľadom na ich sociálne zabezpečenie a penzijné programy. V Českej republike prémie sociálneho zabezpečenia a zdravotného poistenia za žiakov a študentov, vrátane študentov-športovcov platí štát. V iných členských štátoch EÚ boli pre vrcholových športovcov zavedené špecifické ustanovenia. Pre profesionálnych športovcov (ako sú futbalisti, cyklisti a basketbalisti) existujú špecifické režimy sociálneho zabezpečenia.

V Dánsku si profesionálni športovci môžu predplatiť penzijné programy s priaznivou úpravou dane a môžu minúť peniaze na vzdelávacie programy alebo začať svoje vlastné podnikanie. Niektoré krajiny zaväzujú mladých športovcov, aby si platili súkromné poisťky alebo penzijné programy. Francúzska vláda zaviedla schému financovania v r. 2011 na podporu amatérskych športovcov vysokej úrovne platením príspevkov na sociálne zabezpečenie a dôchodok už počas ich športovej kariéry. Z tohto opatrenia bude mať prospech 2.500 až 3.000 športovcov. Tento systém kompenzuje stratu rokov, počas ktorých športovec cez svoju športovú kariéru nedostával vyplatené penzijné príspevky.

Usmernenia pre činnosť

Usmernenie 24 – Verejné ustanovizne a športoví partneri by mali založiť a rozvíjať koherentný systém finančnej podpory pre študentov športovcov, v ktorom by boli uvedené rôzne fázy dvojitej kariéry.

Usmernenie 25 – V rámci koherentného systému finančnej podpory športovcov by športové a vzdelávacie ustanovizne mali rozvinúť a podporovať špecifické programy štipendií dvojitej kariéry pre fázu vzdelávania.

Usmernenie 26 – Verejné ustanovizne by mali vytvoriť špecifický status neprofesionálnych športovcov na vysokej úrovni (multi-športový status) garantujúc im minimálnu ochranu zdravia.

3 Európska dimenzia dvojitej kariéry v športe

3.1 Tréning a štúdium v zahraničí

Športovci predstavujú jednu z medzinárodne mobilných častí európskej populácie. Často cestujú do zahraničia kvôli športovej príprave a sťažiam, súťažiam (vrátane dlhých turnajov) a/alebo štúdiám. Vo všetkých športoch narastajú medzinárodné aktivity, pričom tieto začínajú už v rannom veku, ako napr. Olympijské hry mládeže (15-18 r.) a medzinárodné juniorské majstrovstvá vo viacerých športoch. Športovci vo všeobecnosti považujú túto mobilitu za dočasnú, majú úmysel vrátiť sa znova do svojich krajín pôvodu. V dôsledku toho má viacero aspektov dvojitej kariéry európsky rozmer.

Nedostatok spolupráce medzi športovými federáciami a vzdelávacími inštitúciami na európskej úrovni čas to veľmi sťažuje možnosť skombinovať vzdelávanie s odborným školením so športovým tréningom alebo účasťou na športových súťažiach. Problémy majú obzvlášť športovci a tréneri v športových disciplínach s vysokou frekvenciou tréningov, športovci v disciplínach s potrebou špecifických zariadení počas dlhšieho dočasného obdobia (napr. zimné športy, medzinárodné turnaje v individuálnych športoch ako je napr. tenis), športovci v kolektívnych športoch s rozličným vzdelávacím pozadím a športovci z menších krajín EÚ, ktorí nemôžu skombinovať svoj zvolený druh vzdelávania a šport vo svojej domovskej krajine kvôli nedostatku kvalitných športových zariadení (v športe a/alebo na vysokej škole). Niekedy talentovaní športovci so zahraničným pasom nemajú prístup k špecializovaným školám a službám v programoch pre talenty v rámci EÚ.

Študenti športovci často pociťujú organizačné bariéry pri pokračovaní vo svojej dvojitej kariére v zahraničí. Napr. pri cestovaní na športové súťaže mnohí študenti si musia zobrať voľno v škole alebo sa pokúšajú študovať samostatne, pretože je sotva možné nájsť podporu vzdelávania v inej krajine. Keď sa vrátia do svojho vzdelávacieho prostredia v domácej krajine sú títo študenti športovci bežne pozadu oproti ostatným a pociťujú nedostatok pochopenia a podpory zo strany školy či univerzity. Na druhej strane, keď študent športovec cestuje do zahraničia za účelom vzdelávania, môže pociťovať nedostatok príležitostí na pokračovanie športovej kariéry v novej krajine. Keď sa vráti do vlasti, bude zaostávať za jeho/jej športovými vrstovníkmi a často bude pociťovať nedostatok pochopenia a podpory od trénerov a športových organizácií. Dôsledky zahŕňajú predčasný odchod zo športu alebo dokonca neúplné vzdelanie s následkom nízkej zamestnateľnosti.

Bližšia spolupráca (podporovaná Európskou úniou a európskymi športovými organizáciami) medzi vrcholovými tréningovými strediskami a medzi týmito strediskami a vybranými alebo akreditovanými vzdelávacími inštitúciami v krajinách EÚ by mohla prehĺbiť a podporiť mobilitu talentovaných a vrcholových športovcov. Týmto spôsobom by mohli naplňať dvojitú kariéru v špecifických európskych miestach dvojitej kariéry. Spolupracujúce športové a vzdelávacie inštitúcie by mohli byť registrované v databáze dostupnej pre športovcov, trénerov a športové orgány.

Príklad dobrej praxe

Portugalská federácia zimných športov zapojila Národný športový inštitút do kontaktu so školami športovcov a určila tútorov, ktorí sú v kontakte so športovcami, a poskytuje vzdelávaciu a psychologickú podporu, pokým ich športovci trénujú v zahraničí a tiež keď sa vrátia.

3.2 Vytvorenie kurikula na úrovni EÚ

Mobilita športovcov s dvojistou kariérou by sa mohla skvalitniť implementáciou bakalárskeho a magisterského štúdia v Európe na poli športu, pričom by rôzne akademické inštitúcie a vrcholové strediská prispeli do spoločného kurikula. EÚ podporuje spoluprácu pri vytvorení spoločného kurikula prostredníctvom programov ako sú Erasmus, kde spoločné zdroje môžu vytvoriť kurikulá na prospech poskytovateľom (cez zvýšené zdroje) a spotrebiteľom (cez zvýšenú kvalitu programov). Vytvorenie spojeného kurikula na podporu vrcholového športu v oblastiach ako napr. športová veda, manažment, politika a trénerstvo ponúka významný potenciál pre spojenie síl rôznych národných systémov, propagáciu úspor z masovej činnosti pri identifikácii, tvorbe a revízii plánovania kurikúl a materiálov.

Súťaž medzi národnými systémami v poskytovaní edukačnej podpory, ktorá môže poskytnúť konkurenčnú výhodu pre určitých športovcov, by mala byť prekonaná za účelom podnietiť spoluprácu. Z takejto spolupráce môžu neúmerne prosperovať menšie štáty EÚ, ktoré by pravdepodobne prosperovali najviac zo združovania odbornosti.

Vytvorenie spoločných programov dištančného vzdelávania alebo iba spoločných prvkov v týchto programoch napr. na úrovni bakalárskeho alebo magisterského stupňa štúdia, by mohlo rovnako podporiť ďalší rozvoj spoločného kurikula a mobility študentov športovcov za predpokladu, že budú dostupné určité prvky kurikula vo všetkých spolupracujúcich vzdelávacích zariadeniach. V menších členských krajinách EÚ, kde neexistujú zdroje na rozvoj týchto materiálov, by platforma virtuálneho vzdelávacieho prostredia pre dištančné vzdelávanie alebo pre celý program zdieľaný s inými členskými krajinami EÚ umožnila študentovi športovcovi zvoliť si európske kurikulum alebo dokonca zostať časťou ich národného vzdelávacieho systému popri tréningu a medzinárodnom súťažení. Okrem toho tam, kde existujú sezónne odlišnosti v požiadavkách na súťaženie a tréning (napr. jeden semester strávený prevažne „doma“ a druhý v medzinárodnom prostredí), by bolo možné integrovať dištančné vzdelávanie a ostatné formy poskytovania do tzv. prístupu „blended learning“, ktorý umožňuje študentovi športovcovi benefitovať zo zmiešaných metód vzdelávania ako sú dištančné a prezenčné, a pôsobiť spoločne s ďalšími ako súčasťou výučbovej komunity.

Niektoré projekty dištančného vzdelávania v tejto oblasti boli už spustené, ale výsledky zatiaľ ešte neboli presvedčivé čo sa týka kvality, úrovne, dostupnosti, interaktívnosti a jazykov. Zdá sa, že pre medzinárodné športové organizácie bude ťažké nájsť správne mechanizmy spolupráce na európskom trhu dištančného vzdelávania.

3.3 Rámec kvality

Z dlhodobého hľadiska je kvalita riadenia implementácie programov duálnej kariéry potrebná na zabezpečenie kvality opatrení a intervencií. V niektorých členských štátoch EÚ existujú niektoré externé a interné mechanizmy kontroly, avšak často sú iba fragmentované. V niektorých krajinách právne a politické rámce pre národné tréningové strediská podliehajú

externej kontrole, vrátane hodnotenia a inšpekcií. Vlády častejšie využívajú rámec finančných opatrení na poli športu, napr. podmieňujúc granty systémom kvality.

Zatiaľ čo v edukačnom sektore je tradícia kontroly kvality dlhodobá, v športe je tento druh mechanizmov často zanedbávaný. Štandardy kvality by mali prekročiť záväzné kritériá pre povinné vzdelávanie a zahrnúť športový tréning, podporné služby a dostupnosť športovísk.

Pravidelné nezávislé evaluácie by mali pokryť oblasť kvality služieb a športových zariadení a ubytovania. Zariadenia by mali byť bezpečné, dostupné pre všetkých športovcov so zdravotným oslabením a mali by umožňovať mladým športovcom trénovať a študovať v dobrých podmienkach. Mali by existovať štruktúry, ktoré by sa zaoberali konfliktami a neslušným chovaním diskretným spôsobom. Evaluácie by mali obsahovať konzultácie so športovcami, ich národnými federáciami a všetkými finančnými agentúrami, za účelom zabezpečiť, aby boli druh a úroveň dodávaných napr. podporných služieb vhodné a aby uľahčovali dvojité kariéry športovcov.

Okrem toho by sa mala skvalitniť transparentnosť kvality zariadení a služieb zo strany partnerov zúčastňujúcich sa na dvojitej kariére. Nálepka kvality by mala byť vhodným nástrojom na zabezpečenie rovnováhy medzi športom a vzdelávaním v škole a v tréningových strediskách. Športovci a rodičia pochádzajúci z iných členských štátov EÚ často nemajú vedomosť o ponúkaných službách a vnútorných smerniciach. Európsky rámec minimálnych požiadaviek by mal byť vytvorený buď športovým hnutím alebo nezávislými organizáciami (napr. CEN, Európsky štandardizačný výbor) tak, aby športové organizácie mohli čerpať pri tvorbe národných požiadaviek formulovaných na európskej úrovni.

Na európskej úrovni boli vyslovené zásadné obavy týkajúce sa postavenia mladých talentovaných športovcov, najmä tých pochádzajúcich z tretích krajín. Mladí profesionálni športovci v tréningových strediskách profesionálnych klubov nemajú vždy prístup ku vzdelaniu a podporným službám. Niektorí mladí športovci sa môžu preto dostať do rôznych nebezpečných situácií, obzvlášť ak nespĺnia očakávania a odchádzajú zo športu bez akéhokoľvek poradenstva. Môžu skončiť bez zdrojov a bez prostriedkov dostať sa naspäť do krajiny svojho pôvodu.

Predpisy týkajúce sa ochrany menšinových skupín sa v členských krajinách EÚ aj podľa športov značne líšia. V profesionálnych športoch ako sú futbal a basketbal, boli v minulosti mnohé menšiny regrutované zahraničnými klubmi, ktoré im neumožnili prístup ku škole a/alebo odbornému vzdelaniu. Táto situácia sa mierne zlepšila, ale zostáva stále kritická a malo by sa pokračovať v jej zlepšovaní v rámci európskych diskusií sociálneho dialógu medzi rôznymi aktérmi (národné športové asociácie, profesionálne ligy, kluby, organizácie zastupujúce športovcov).

Usmernenia pre činnosť

Usmernenie 27 – Európska komisia bola vyzvaná na stimulovanie spolupráce medzi národnými tréningovými strediskami a vzdelávacími inštitúciami z rôznych členských štátov EÚ za účelom podporiť rozvoj a dostupnosť stratégií dvojitej kariéry pre študentov športovcov z iných členských štátov EÚ.

Usmernenia pre činnosť

Usmernenie 28 – Európska únia bola vyzvaná na zváženie vytvorenia príležitostí v rámci jej programu pre vzdelávanie a školenie poskytnúť finančnú a organizačnú podporu pre rozvoj a implementáciu mobilných sietí dvojitej kariéry spolupracujúcich športových organizácií a vzdelávacích inštitúcií v prospech študentov, ktorí prešli z jedného členského štátu EÚ do druhého.

Usmernenie 29 – Európska komisia sa vyzýva na povzbudenie a podporu vedúcich vzdelávacích inštitúcií a univerzít v členských štátoch, v spolupráci so športovými partnermi, zúčastniť sa na nadnárodnom konzorciu prípravy spoločného kurikula a vzdelávacích programov pre vrcholových športovcov. Takéto programy by mali zahŕňať bežné existujúce programy, spoločné moduly s programami vedúcimi k získaniu akademickej hodnosti, alebo zdieľať zdroje pre kurikulum.

Usmernenie 30 – Športové a vzdelávacie orgány, športové organizácie a vzdelávacie inštitúcie by mali propagovať pravidelnú internú kontrolu a externý monitoring možností dvojitej kariéry a podporných služieb vrátane športových a akademických výsledkov, kvalifikácií a ďalšieho vzdelávania zamestnancov, bezpečnosti a dostupnosti zariadení a služieb, ako aj fungovania vnútorných pravidiel správania.

Usmernenie 31 – Športové ustanovizne a národné športové orgány by mali zvážiť vytvorenie národnej značky kvality pre služby a zariadenia dvojitej kariéry s odkazom na európsky rámec. Európska komisia sa vyzýva na podporu vytvorenia európskeho rámca kvality pre služby a zariadenia dvojitej kariéry v spolupráci s reprezentatívnymi orgánmi na tomto poli.

4 Disseminácia, monitoring a evaluácia

4.1 Verejné povedomie

Koncepcia dvojitéch kariér sa môže úspešne implementovať iba vtedy, ak si športovci a ich realizačné tímy (od trénerov až po rodičov) budú uvedomovať význam tejto koncepcie. Prístup k veci z rôznych uhlov pohľadu (EÚ, vlády, športové riadiace orgány) urýchli a zefektívni rozšírenie tohto odkazu. Koordinácia medzi rôznymi partnermi bude jedným z kľúčových faktorov úspechu. Existujúce siete môžu byť významným príspevkom k disseminácii koncepcie dvojitéch kariér.

Príklad dobrej praxe

Medzinárodný olympijský výbor (IOC) rozširuje správu o významnosti dvojitéch kariér medzi športovcov, trénerov a realizačné tímy už od r. 2008. Tento prístup bol už oznámený po celom svete 69 medzinárodným športovým federáciám (IF) a 205 národným olympijským výborom (NOC).

Aktivity na vládnej úrovni vrátane národných športových agentúr a výborov a edukačných inštitúcií môžu spôsobiť, že športovci, kluby, tréneri a riaditelia edukačných inštitúcií si uvedomia význam dvojitéch kariér. Mladí športovci vrátane oslabených by mali dostať informáciu, že je možné kombinovať šport a vzdelávanie a že môžu z toho profitovať. Oznamovanie by sa malo zamerať na úspešnosť športovca s dvojitou kariérou a na benefity manažmentu životného štýlu a vyvážený život. Mohlo by sa to robiť vo forme cielenej informácie smerom k športovcom a ich rodinným príslušníkom, článkom v novinách o nových udalostiach, reklamou, posterami, atď.

4.2 Siete dvojitéch kariér

Štyri nadnárodné projekty dvojitej kariéry podporované v rámci Prípravnej akcie EU pre rok 2009 na poli športu znázornili na malom priestore hodnotu medzi sektorovej spolupráce a inovatívnych partnerstiev a prístupov za účelom rozšíriť dobré praxe, podporovať vzdelávanie cez národné hranice, zvýšiť povedomie na národnej aj medzinárodnej úrovni a rozvinúť nové myšlienky týkajúce sa problémov v špecifických športoch alebo menších krajinách EÚ. Implementácia koncepcie dvojitéch kariér závisí vo veľkej miere od existencie sietí s vysokým stupňom odbornosti, ktoré spájajú športové organizácie, vzdelávacie inštitúcie, športové organizácie a súkromné podniky na národnej a medzinárodnej úrovni a môže poskytnúť konkrétne a praktické poradenstvo.

Jedna alebo viacero európskych sietí reprezentujúcich hlavných partnerov dvojitéch kariér by bol dobrý základ pre ďalší rozvoj politik dvojitej kariéry v EÚ. Vo svetle užitočnej role, ktorú hrajú existujúce siete, siete aktívne v budúcnosti by nemali nahradiť existujúce siete, ale skôr na nich stavať. Výmena informácií a dobrá prax v sieti EAS (Európsky študent športovec) poskytuje užitočný model pre súťaž. Európske olympijské výbory, organizácie športovcov a trénerov a organizácie kariérneho poradenstva by mali naďalej hrať aktívnu úlohu.

V rámci finančných tokov v Európskej únii smerujúcich do športu by Európska komisia mala poskytnúť podporu európskym aktivitám sietí dvojitej kariéry. Granty by sa mali udeľovať na základe žiadostí podaných na konkrétne výzvy. Je potrebné brať do úvahy, že téma dvojitej

kariéry nie je len izolovanou témou, ktorú možno vyčerpávajúco riešiť cez siete vytvorené za týmto účelom. Organizácie ako napr. Európska asociácia športového manažmentu (EASM), Asociácia stredísk športovej výkonnosti (ASPC), Európska federácia športovej psychológie (FEPSAC) a Európska sieť akademických športových služieb (ENAS) by tiež mali hrať užitočnú rolu.

4.3 Výskum, monitoring a evaluácia

Implementácia akcií politiky propagácie dvojčitých kariér by sa mala monitorovať na národnej úrovni a potenciálne aj na úrovni EÚ. Je potrebné vytvoriť indikátory, ktoré by niesli dôležité informácie o procesoch implementácie politiky a výstupoch na národnej úrovni.

Indikátory vzťahujúce sa na dvojité kariéry ešte nie sú zahrnuté do existujúcich systémov monitorovania v oblasti športu a/alebo vzdelávania vo väčšine krajín EÚ. Súčasný výskum²⁰ zistili prvky programov dvojitej kariéry na základe napr. porovnania medzi rôznymi modelmi na úrovni strednej školy alebo medzi limitovaným počtom krajín. Mali by sa podporiť ďalšie výskumy, ktoré by pokrývali najvhodnejšie oblasti ako napr. prechod športovcov medzi navzájom súvisiacimi úrovňami programov dvojitej kariéry, skúsenosti z dvojitej kariéry medzinárodných športovcov, zabezpečenie rozvoja mladých športovcov v rôznych členských štátoch EÚ, dlhodobý dopad dvojčitých kariér v národnom a medzinárodnom športovom prostredí vrátane športových, akademických a odborných výkonov, perspektívy zamestnateľnosti (bývalých) vrcholových športovcov u zamestnávateľa, kompetencie profesionálov aktívnych v programoch kariérneho poradenstva a efektívnosť podporných služieb dvojitej kariéry.

Usmernenia pre činnosť

Usmernenie 32 – Športové orgány by mali v spolupráci so športovými organizáciami koordinovať zvyšovanie povedomia medzi trénermi, športovcami a ich realizačnými tímami o význame dvojčitých kariér a podporiť zakladanie reprezentatívnych výborov športovcov a národných organizácií športovcov a ich začlenenie do príslušných rád športových organizácií alebo štruktúr sociálneho dialógu. Športové orgány by mali propagovať, aby existujúce výbory a organizácie športovcov rozširovali informácie o službách dvojitej kariéry jednotlivým športovcom počas tréningov a súťaží.

Usmernenie 33 – Európska komisia sa vyzýva podporiť jednu alebo viacero sietí európskej dvojitej kariéry, ktorá spája partnerov zastupujúcich športovcov, športové organizácie, edukačné inštitúcie, podporné služby, národné orgány, trénerov a podnikateľov za účelom ďalšieho rozšírenia a implementácie tohto Usmernenia.

Usmernenie 34 – Športové a vzdelávacie orgány by mali mať monitorovací a evaluačný systém v spolupráci so športovými, edukačnými organizáciami ako aj organizáciami športovcov, aby sa dosiahol progres v implementácii politik dvojitej kariéry. Mali by významne monitorovať

²⁰Bosscher & Bottenburg, SPLISS (2011), Radtke & Coalter (2006), Aquilina & Henry (2007)

efektivitu a kvalitu systému vzdelávacích inštitúcií so športovým profilom, športové akadémie alebo športové strediská riadené federáciami, Olympijskými výbormi alebo súkromnými spoločnosťami a klubmi. Mali by tiež podporovať príslušný vedecký výskum.

Usmernenie 35 – Európska komisia sa vyzýva, aby podporovala vedecký výskum týkajúci sa medzinárodného rozmeru programov dvojitej kariéry, najmä čo sa týka účinkov prechodov v živote športovca, zabezpečenia rozvoja mladých športovcov pri rannej špecializácii v športe, efektívnosti opatrení a športových služieb v členských štátoch EÚ, a proces návratu európskych športovcov na trh práce.

Usmernenie 36 – Európska komisia sa vyzýva zväziť monitoring kľúčového rozvoja na poli dvojitého kariér športovcov na národnej a európskej úrovni a zhodnotiť implementáciu týchto Smerníc na báze vopred zadaných indikátorov po 4 rokoch.

PRÍLOHA: Zoznam odborníkov

Toto usmernenie o dvojitej kariére bolo vypracované ad-hoc Skupinou odborníkov pozostávajúcu z nasledovných expertov:

- (1) Kilian Albrecht, International Ski Federation Athletes' Commission, Austria
- (2) Maarten van Bottenburg, University of Utrecht, The Netherlands
- (3) Franck Bouchetal Pellegrini, French National Athletics Federation, France
- (4) Jean Laurent Bourquin, Consultancy Olympic Movement, Switzerland
- (5) Alison Brown, TASS – Talented Athlete Scholarship Scheme, United Kingdom
- (6) Raymond Conzemius, Ecole Nationale de l'Education Physique et des Sports, Luxembourg
- (7) Patrick Duffy, European Coaching Council, United Kingdom
- (8) Ákos Fűzi, Ministry for National Resources, Hungary
- (9) Michel Godard, INSEP – Institut National Sport de l'Expertise et de la Performance, France
- (10) Juris Grants, Latvian Academy for Sport Education, Latvia
- (11) Michael Hadschieff, KADA -Verein Karriere Danach, Austria
- (12) Ian Henry, Centre for Olympic Studies and Research, Loughborough University, United Kingdom
- (13) Nicolaj Holmboe, Team Denmark, Denmark
- (14) Andreas Hülsen, Olympiastützpunkt Berlin, Germany
- (15) Nikos Kartakoulis, Cyprus Sport Organisation, Cyprus
- (16) Robert Korzeniowski, Polish Olympic Committee, Poland
- (17) Ladislav Križan, Ministry of Education and Sport, Slovakia
- (18) Duarte Lopes, University of Lisbon, Portugal
- (19) José Marajo, Ministère des Sports, France
- (20) Tuuli Merikoski, Finnish Olympic Committee, Finland
- (21) Walter Palmer, European Elite Athletes Association, France
- (22) Sabine Radtke, Free University Berlin, Germany
- (23) Susana Reguela, Centre d'Alt Rendiment Barcelona, Spain
- (24) Marion Rodewald, EOC Athlete Committee, Germany
- (25) Natalia Stambulova, University Halmstad, Sweden
- (26) Cees Vervoorn, University of Applied Sciences – Sport Amsterdam, The Netherlands
- (27) Paul Wylleman, Dienst Topsport en Studie, Vrije Universiteit Brussel, Belgium

Na čele Skupiny expertov bolo Oddelenie športu generálneho riaditeľstva pre vzdelávanie a kultúru Európskej komisie, ktoré tiež hralo úlohu sekretariátu. Expertná skupina EÚ "Education and Training in Sport" určila členov Skupiny expertov, ktorí dozerali na proces tvorby Usmernenia a odsúhlasili jej finálne znenie.

Náklady na logistiku Skupiny expertov boli pokryté Európskou Komisiou.